

minna

Suomalainen Naisliitto ry 1/2023

LASIKATTOJEN MURTAJAT s. 4

*Presidentti Tarja Halonen ja
valtioneuvos Riitta Uosukainen*

MINNA-PALKINTO s. 10

Kaisa Tammelle ja Riitta Vesalalle

LUCINA HAGMAN s. 18

– naisasialiikkeen tiennäyttäjä

Sisällys	2
Naisliitossa alkaa uusi aika, pääkirjoitus	3
Lasikattojen murtaja: Ensimmäinen naisulkoministeri Tarja Halonen sai seuraajan vasta 28 vuoden kuluttua.	4
Lasikattojen murtaja: Ensimmäinen naispuhemies Riitta Uosukainen piti lujasti eduskunnan puolta.	7
Minna-palkinto merkittävästä elämäntyöstä Kaisa Tammelle ja Riitta Vesalalle	10
Merkkinaisten elämäntarinoita ja pienisoopperaa	13
Kaikkien Kanttila	14
Kun elämä yllättää.	15
Leena Krohn: Suomalaisen Naisliiton tehtävä on nostaa esiin naisille tärkeitä asioita.	16
Lucina Hagman, luottamusyhteiskunnan rakentaja	18
Tekoäly ja Chat-GPT ystäväksi.	20
Oi niitä aikoja -kirjan tuoton lahjoitus • Naisten Äänessä tuhannes elämäkerta.	21
Digitukipiste joka kuntaan on Saavutettavuus-ryhmän päähanke 2024	22
Naisjärjestöjen Keskusliitto: Tasa-arvon näkökulmasta ristiriitainen hallitusohjelma	24
Tikiloikka, runo	25
Cheerleaders - laatu edellä hauskuutta unohtamatta!	26
Tasa-arvon toteutuminen teatteritaiteessa.	28
Vaput – naisen aikaa.	31
Naisten yritysidealovat kotona, kaduilla ja kabineteissa	32
Aktivistimot kotona, kaduilla ja kabineteissa	34
Minna Canthin novelli Köyhää kansaa on myös nytkaikaa.	36
Pro gradu -työ tutkii Lapin naisevakkujen kokemuksia.	37
Kirja- ja leffaikkuna	38
Suomen Naisyhdistys katsoo rohkeasti eteenpäin.	42
Suomalaisen Naisliiton jäsenyhdistykset	43

minna 1/2023

PÄÄTOIMITTAJA
Kirsi Sand

TOIMITUSNEUVOSTO

Marjatta Björknäs (pj.) Vaasa • Pirkko
Keskinen, Hämeenlinna • Pirkko
Pietiläinen, Oulu • Nuppu Rouhiainen,
Helsinki • Eva Tervonen, Jyväskylä

KIRJOITTAJAT

Merja Arndt • Marjatta Björknäs • Raii
Ilola • Maija Kauppinen • Pirkko Keskinen
• Alma Lehmuskallio • Riitta Mäkelä •
Pirkko Pietiläinen • Kirsti Pohjonen •
Maritta Pohls • Ritva-Elina Pylväs • Nuppu
Rouhiainen • Kirsi Sand • Eva Tervonen.KUVAT: Hans Björknäs • Marjatta Björknäs •
Christine A. Butler • Jari Hannuniemi • Anu
Harkki • Anni Heino • Elma Ihatsu • Pirkko
Keskinen • Hannu Kovanen • Kati Leinonen
• Anne Leppänen • Vesa Lindqvist • Janne-
Pekka Manninen • Elina Mäkelä • Jyrki
Nissinen • Kirsi Sand • Terhi Tammilehto •
Esko Tiilikainen • Timo Tuviala

JULKAISIJA

Suomalainen Naisliitto ry •
Aurorankatu 17 A 11, 00100 Helsinki •
toimisto@suomalainennaisliitto.fi •
www.suomalainennaisliitto.fi

TOIMITUS

Kirsi Sand • 050 337 3352 •
minna@suomalainennaisliitto.fiGRAAFINEN SUUNNITTELU
Mari-Johanna KettulaETU- JA TAKAKANNEN KUVAT
Hans Björknäs • Etukannessa
Kaisa Tammi (vas.), Riitta Vesala.PAINOS
1500 kplISSN 0358-8203 (painettu)
ISSN 2242-251X (verkko-PDF)PAINO
Waasa Graphics • Vaasa • 2023Seuraava Minna
ilmestyy 2024

NAISLIITOSSA ALKAA UUSI AIKA

Syyskokouksessa vahvistimme liitolle toimintasuunnitelman, valitsimme puheenjohtajan ja hallituksen.

Minun kauteni Naisliiton puheenjohtajana on päättymässä. Te, Naisliiton naiset, olette olleet tukena koko ajan. Olemme toimineet yhteisönä. Me olemme saaneet asioita käyntiin, että seuraava hallitus voi jatkaa uudistuneelta pohjalta, omalla linjallaan.

Kun aloitin Naisliiton puheenjohtajana, tein listan asioista, joita halusin viedä eteenpäin. Yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen, avoimuus, läpinäkyvyys sekä avautuminen yhteiskuntaan olivat haaveeni.

Näissä kaikissa olemme edistyneet tekemällä konkreettisia uudistuksia. Jäsenyhdistystapaamisissa pohdimme yhteisiä asioita. Olemme oppineet toinen toisistamme ja tunneimme toisemme paremmin. Meillä on mediaryhmä. Jäsenyhdistysten tiedotus- ja viestintävästävät kokoontuvat kouluttautumaan ja suunnittelemaan Naisliiton viestintää. Minna-lehden lisäksi julkaistaan Minna-jäsentiedotetta. Tapahtumista tiedotetaan Facebookissa. Meillä on Naisten

KUVA: HANS BJÖRKNÄS

Ääni -verkkosivusto, joka kasvaa ja alkaa saada uusia muotoja.

Naisliiton Saavutettavuus-ryhmä nostaa esiin meille tärkeitä yhteiskunnallisia asioita. Yhteistoiminta sisarjärjestöjen kanssa on vilkasta. Vuonna 2022 juhlimme Naisliiton 115-vuotistaivalta eri puolilla maata ja kutsumme mukaan yhteistyökumppaneita. Juhlavuoden julkaisuna ilmestyi kirja ”Oi niitä aikoja – kun naiset murtavat lasikattoja”.

Kirjaston kirjat on uudelleen järjestetty. Viime vuonna tehtiin mielipidetiedustelu, joka kertoi jäsenistön näkemyksistä. Maestro on sähköinen laskujen hyväksymis- ja laskutusohjelma. Tilikarttaa on uudistettu. Nyt syksyllä olemme hyväksyneet

hallituksen johtosäännön ja vielä parantelemme esim. Minna Canth -seminaarin ohjeistusta. Nämä ja muut ohjeet liitetään intraan, sisäiseen tietopankkiin. Nyt on itsestäänselvyys, että kokoukset ovat etänä tai hybridinä.

Meillä on myös keskeneräisiä asioita: valokuva-arkisto, sähköinen arkistointi, kotisivu-uudistus, intra. Nämä jäävät uudelle hallitukselle loppuun vietäviksi.

K kaikkea tätä me olemme tehneet! Näitä hommia ei tehdä yksin vaan porukalla. Tiedon ja osaamisen jakaminen lisää tietoa ja osaamista.

Uusi hallitus aloittaa muutuneessa yhteiskunnassa. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokysymykset ovat edelleen samat kuin aikaisemmin.

Toivotan heille viisautta rohkeisiin ratkaisuihin ja viisautta johtaa Suomalaista Naisliittoa. Toivotan uudelle hallitukselle avarakatseisuutta, suvaitsevaisuutta ja lempeyttä elämän ja tämän liiton haasteissa.

EVA TERVONEN
puheenjohtaja
Suomalainen Naisliitto

Lasikattojen murtajat

LASIKATON MURTAMISEN JÄLKEEN MUUTOKSIA VOI TULLA VERKALLEEN

Ensimmäinen naisulkoministeri Tarja Halonen sai seuraajan vasta 28 vuoden kuluttua

TEKSTI: KIRSTI POHJONEN

Presidentti Tarja Halonen ra-
visutti vuosituhannen taitteessa
yhteiskunnallisen vallan huip-
puja rikkomalla kaksi vahvaa
lasikattoa.

Saavutusten varjoon on jää-
nyt, että Halosen avaamille uril-
le ei ole vuosiin ilmaantunut
seuraajia. Yksi murros osuu nyt
kevääseen 2023.

– Usein pidetään esillä, että
olen ensimmäinen naispuolinen
ulkoministeri Suomessa, Halo-
nen sanoo loppukesän haastat-
telussa. Hän muistuttaa, että ke-
säkuussa pääministeri **Petteri
Orpon** (kok) hallitukseen valiti-
ttiin ulkoministeriksi **Elina Val-
tonen** (kok). Suomen historiaan
asteli toinen naisulkoministeri.
Halonen otti paikan 1995.

– Kului runsas neljännesvu-
osisata, 28 vuotta. Se on hämmen-
tävän pitkä aika. Ei se aina kovin
nopeata ole, Halonen arvioi muu-
tostahtia.

Hän korostaa, että useim-
miten lasikaton rikkominen on
omaa työtä vain osittain. Kuten
monissa muissakin tilanteissa
päätökset tekee yhtä ihmistä
laajempi ryhmä. Halonen nimeää
tässä omalta osaltaan päättäjiksi
pääministerin ja presidentin.

– Kun yksi rikkoo lasikaton,
niin totta kai tilanne silloin on
jännittävä, hän sanoo, mutta pai-
nottaa yhä yhteisvoimin syntyvää
muutosta.

Halosesta kootuissa elämä-
kerroissa ja lehtijutuissa valinnan
taustoja avataan. Moni vaikutti
lopputulokseen.

Sosialidemokraatit saivat 1995
eduskuntavaaleissa vaalivoiton.
Puheenjohtaja **Paavo Lippo-
nen** alkoi koota hallitusta. Maa-
liskuussa hän ilmoitti Haloselle,
että tästä tulee ulkoministeri. Se
yllätti. Veikkausten ykkösehd-
okas oli ollut **Pertti Paasio**, pitkä-
aikainen kansanedustaja, sdp:n

entinen puoluejohtaja ja entinen
ulkoministeri.

Halosella oli puolestapuhujia,
joiden uskotaan vakuuttaneen
Lipposen. Sdp:n eduskuntaryh-
män sihteeri **Kari Laitinen** piti
esillä Halosen toimintaa ihmis-
oikeusjärjestö Euroopan neuvos-
tossa. Presidentti **Mauno Koivis-
ton** puoliso **Tellervo Koivisto**
taas kehotti Lipposta pistämään
naiset pahoille paikoille.

Halosella oli myös vahva taus-
ta. Hän oli ollut SAK:n lakimies ja
16 vuotta kansanedustaja. Hän
oli toiminut sekä sosiaali- että
oikeusministerinä. Hänet tiedet-
tiin nopeaälyiseksi, lujaluontei-
seksi ja työtä pelkäämättömäksi.
Lipposen ensimmäisessä hal-
lituksessa oli sdp:stä neljä miestä
ja neljä naista, joista yksi oli Tarja
Halonen.

Lasikattoja ei murreta tur-
haan. Vaikka aikaa kuluisikin,
ne raivaavat tietä muutoksille.

Eduskunnan täysistunto 1.3.2000, jossa ensimmäisenä naisena tasavallan presidentiksi valittu Tarja Halonen antoi juhllisen vakuutuk-
sen. Eduskunnan puhemies Riitta Uosukainen puhuu. Puhemiehen korokkeella myös eduskunnan pääsihteeri Seppo Tiitinen ja väistynä
presidentti Martti Ahtisaari. KUVA: VESA LINDQVIST / EDUSKUNTA

– Seurausheijastukset saatta-
vat olla isommat kuin uskotaan-
kaan. Kun minusta tuli ensim-
mäinen nainen ulkoministerinä,
sillä oli vaikutusta myös ulkomi-
nisteriön toimintaan, Halonen
huomauttaa nyt.

– Nainen ulkoministerinä sai
muutkin kiinnittämään huomio-
ta siihen, että meillä oli kovin vä-
hän naisia suurlähettiläinä. Siitä
alkoi tasa-arvoisempi kehitys.

KOMPANIAN TERVEHDYS
SYKÄHDYTTI

Halosesta tuli presidentti vuo-
siksi 2000 – 2012. Itsenäisessä

Suomessa elettiin 83 vuotta en-
nen naisen nousua valtakunnan
ykköspaikalle.

Miltä tuntui seistä eduskun-
nan edessä uu-
tena president-
tinä edeltäjän
**Martti Ahti-
saaren** vierel-
lä?
– Olen huo-
no muistamaan
tunteita, mutta
sanotaan niin, että onhan se
myös tunteisiin jäävä asia. Toi-
saalta päällimmäiseksi tunteek-
si tulee, että on vastuu isoista
asioista, Halonen kertoo.

*Lasikattoja ei murreta
turhaan. Vaikka aikaa ku-
luisikin, ne raivaavat tietä
muutoksille.*

TARJA HALONEN

Vahvasti presidentin mieleen
on jäänyt hetki puheiden jälkeen
eduskunnan ulkorappusilla.

– Ensimmäistä kertaa tapahtui
se, että kunnia-
komppania sa-
noi Hyvää päi-
vää rouva presi-
denti.

Halonen va-
kuuttaa, että itse
naisuus ei presi-
dentin työtä vai-
keuttanut.

– Protokollan kanssa oli jos-
kus vähän tekemistä. Itse asiassa
sivuseikkoihin kiinnitettiin aika
paljon huomiota. Se tuntui silloin

Pohjoismaista taidetta esittelevän juhlanäyttelyn avajaiset Scandinavia Housessa New Yorkissa 20.10.2011.

KUVA: CHRISTINE A. BUTLER

ikävältä. Nyt ne ansaitsevat vähän hymyä.

Halonen ei tätä haastattelussa pura. Voisi olla, että vaikkapa uutisointi ensimmäisestä vierailusta Ruotsiin tuotti mielipahaa. Suureksi kohuksi nousi presidentin liian suureksi moitittu käsilaukku.

NAISTEN SAAVUTUSTEN PITÄÄ NÄKYÄ HISTORIASSA

Tärkeää tässä kokonaisuudessa on Halosen mielestä sekin, että muutoksia aikaansaaneiden naisten pitää näkyä historiankirjoituksessa.

Esimerkiksi hän ottaa yli sadan vuoden takaa silloiset naispuoliset kuvataiteilijat.

– Nyt pidetään itsestään selvänä, että tunnemme **Helene Schjerfbeckin** lisäksi monia

taitavia naistaiteilijoita. Jos etenkin naispuoliset taidehistorioitsijat eivät olisi huomanneet tai kiinnostuneet kirjoittamaan näistä taiteilijoista, he eivät olisi tulleet meidän muistikuviksemme suomalaisen taiteen historiasta, Halonen arvelee.

Suomalaisen Naisliiton Minna-lehteä presidentti kiittää.

– Lehdenkin kautta tekemämme työ on hyvin tärkeää. Historiankirjoitus muodostaa meidän muistimme, hän sanoo.

Naisliitto on koonnut Naisten Ääni -nettisivuille naisten elämäkertoja, jotta naisten monipuolinen toiminta tulee näkyväksi ja säilyy osana historiaa.

– Se tekee merkinnän meidän kansalliseen muistiimme, Halonen jatkaa kiitoksia.

Puhemies huoneessaan Eduskuntatalon toisessa kerroksessa 19. toukokuuta 2000.

ENSIMMÄINEN NAISPUHEMIES PITI LUJASTI EDUSKUNNAN PUOLTA

**Valtioneuvos Riitta Uosukainen oppi äidiltään,
että kaikki ovet ovat auki myös tytöille**

Valtioneuvos Riitta Uosukainen ei poliitikkona elämyinnyt lasikattojen rikkomisillaan, mutta oli niistä tykönään ylpeä. Hän oli nuoresta asti nähnyt, miten tytöiltä aina vaaditaan hiukan enemmän, mutta hän oli myös oppinut, ettei se ole este.

TEKSTI: PIRKKO KESKINEN · KUVAT: VESA LINDQVIST / EDUSKUNTA

– **Meitä oli** kolme tytärtä, ja äiti nimenomaan sanoi, ettei ole sitä ovea, josta tyttö ei menisi siinä missä poikakin, Riitta Uosukainen muistelee. Isä arvosti ja kannusti tyttäriään omalla asenteel-

laan, kuuntelemalla ja kunnioittamalla.

Uosukainen uskoo, että tästä syystä hän ei politiikassa edetessään itse tullut naiseuttaan korostaneeksi. Isoja media-

pahtumia olivat kuitenkin naisen nousu ensimmäistä kertaa eduskunnan puhemieheksi ja ensimmäinen – ja toistaiseksi ainoa – naiselle myönnetty valtioneuvoksen arvonimi.

Kymmenen vuotta kansanedustajana toimineesta Riitta Uosukaisesta tuli eduskunnan puhemies vaalikauden lopulla vuonna 1994, kun puhemies **Ilkka Suominen** (1939 – 2022) lähti johtajaksi Alkoon. Uosukainen muistaa prosessin olleen varsin eleetön. Keskustelua totta kai oli, mutta kokoomuksen eduskuntaryhmän päätös oli yksimielinen.

– Olin ylpeä, vaikka en tehnyt siitä numeroa, hän tunnustaa. Hän tiesi, että tämä tehtävä sopii hänelle.

– Sydämeni pohjasta tein työtä sen vaalikauden loppuun ja kaikkiaan kerkisin olla valtiopäivien johdossa yhdeksät valtiopäivät. Se on paljon. Meitä ei ole monta, **Svinhufvud** ja muutama muu, Uosukainen sanoo. Puhemies valitaan vuosittain ja hänen kohdallaan valintojen välillä oli kahdet eduskuntavaalitkin.

Soraaaniä ei hänen omiin korviinsa juuri kantautunut. Yhden kollegan hän tietää ihmetelleen eduskunnan silloiselle pääsihteerille **Seppo Tiitiselälle**, mitä eduskunnan työstä mahtaa ollenkaan naisen johdolla tulla.

MISSIONA PARLAMENTIN ARVOVALLAN PALAUTUS

– **Rakastin sitä työtä.** Olen parlamentaarikko henkeen ja vereen. Minulle eduskunnan työ ja sen kohentaminen oli missio, Uosukainen kertoo.

Hän alkoi itse asiassa toteuttaa missiotaan jo ensimmäisenä eduskuntavuonnaan. Poliittikkaa löysästikin seuranneet aikalaiset muistavat, mitä Kymen vaalipiiristä valittu äidinkielenopettaja sanoi eduskunnan välilikysymyskeskustelussa toukokuussa 1983.

– Arvoisat edustajat. Tämä välilikysymysistunto konkretisoi

parlamenttimme kurjia käytänteitä. Juuri kukaan ei kuuntele juuri ketään. On jokseenkin sama, mitä täällä puhuu. Niinpä totean lopuksi Nummisuutarin Eskon tapaan: Tilulii, tilulii, tilulii.

– Sillä linjalla olin loppuun asti. Vaadin kuuntelemisen ja toisen kunnioittamisen taitoa sitten, kun pääsin sitä vaatimaan.

Uosukaisen vahva halu puolustaa parlamentin arvovaltaa näkyi myös hänen suhtautumisessaan siihen mediahälyyn, jonka eduskunnan lisärakennuksen, Pikkuparlamentin, suunnittelu keskellä 1990-luvun lamaa ja rakentaminen sen jälkimainingeissa aiheutti. Puhemies tuki hanketta ja seiso viileän rauhallisena sen takana älyttömimpienkin huhujen keskellä. Hän muistaa vieläkin, miten seiso puhemiehen käytävällä ja vastasi kysymyksiin.

– Jos olet jotakin mieltä, sinun pitää olla asiasi takana, oletpa mies tai nainen. Kaikkea kirjoitettiin, mutta oli se siihen aikaan kuitenkin vielä toista kuin nyt. Ei ollut tätä somea.

Puhemies Riitta Uosukainen johtaa 1900-luvun viimeistä eduskunnan täysistuntoa 18. joulukuuta 1999.

VELVOLLISUUDENTUNTO OHITTI SYDÄMEN ÄÄNEN

Lasikattoa murtamassa, joskin vastentahtoisesti, Riitta Uosukainen oli myös kokoomuksen valitessa presidenttiehdokastaan vuoden 2000 vaaleihin.

– Siinä tuli tämä naisen kiltteyspuoli näkyviin, hän huokaisee. Toiselle kierrokselle pääsivät **Tarja Halonen** ja **Esko Aho**. Riitta Uosukainen jäi kolmannelle sijalle.

Hän sanoo suoraan, että valintaan liittyi väkäämistä, johon hän ei mielellään palaa ja jonka tuloksena hän itselleenkin vieraasti suostui ehdokkaaksi.

– Katsoin, ettei kokoomuksen kaltainen iso puolue voi olla ilman omaa ehdokasta. En minä sitä kadu, mutta jäi siitä negatiivistakin mieleen.

– Ei siitä jäänyt mitään oppia-kaan, jos ei nyt se, että pitää osata sanoa reippaasti ei, jos ei ole jollekin asialle sydämen ohjaamana valmistautunut, hän lisää ja naurahtaa.

Kokemuksen iloisempi muisto

ovat puolison suhtautuminen ja häneltä saatu ihana muistoesine. Uosukaiset lähtivät vaalien jälkeen lomamatkalle Dubaihin, ja siellä **Topi Uosukainen** osti vaimolleen, ”rakkaalle rouva kolmoselle”, briljantein ja pienin helmin koristetun sormuksen, jossa on kolme sormusta sisäkkäin. Se oli haastatteluhetkelläkin valtioneuvoksen sormessa.

– Tein velvollisuuteni. Rouva numero kolme on tässä ihan tyytyväinen, hän summaa.

VALTIOVALLAN KIITOS LIIKUTTA VIELÄKIN

Vuoden 2003 eduskuntavaaleissa Riitta Uosukainen ei ollut enää ehdolla, ja seuraavana vuonna tasavallan presidentti myönsi hänelle valtioneuvoksen arvonimen. Häntä ennen arvonimi oli myönnetty vain seitsemälle poliittikan huipputehtävissä toimineelle miehelle, ja nyt Uosukainen on ainoa elossa oleva valtioneuvos.

– Se tuntui. Se, että eduskunta ja eduskuntaan liittyvät tahot sitä minulle hakivat ja Tarja Halonen sen allekirjoitti, merkitsi minulle paljon. Vieläkin on nöyrä olo siitä, hän tunnustaa.

Unohtumaton oli ollut valtioneuvoksen mukaan myös eduskunnasta lähtö. Jäähyväispuhe ja eduskunnan seisomaan nousten annetut aplodit. Silmänurkkiaan pyyhkivät jopa paatuneet mies-toimittajat. Se päivä ja arvonimi olivat poliittiselle uralle päätös, jollaisen harva saa.

Nyt Riitta Uosukainen seuraa eduskunnan työtä osin sekavin tuntein mutta kuitenkin turvallisiin mielin.

– Meillä on niin vahvat säännökset ja hyvä ja selkeä perustuslaki, valtiopäiväjärjestys ja tämä kaikki. Arvelen, että virka-

miehet ovat edelleen hyviä. En heistä enää tiedä, kun olen täällä kaukana. Mutta sen tiedän, mitä tapahtuu salissa, ja siitä annan miinuspisteitä.

– Mutta huomio, olen ollut kaksikymmentä vuotta poissa, hän painottaa. Totta kai hän kuulee eduskunnan kuulumisia milloin mitään kautta, mutta se on eri asia kuin tietää niistä sisäpiiriläisenä.

Nyt Riitta Uosukainen kokee saavansa oman äänensä riittävän hyvin kuuluviin aikakauslehti *Vivan* kolumnistina, mutta ei hän kirjoituksissaan juuri politiikkaa kommentoi. Haastattelupäivän aamuna rouva **Eeva Ahtisaari** oli soittanut ja kiittänyt häntä karjalaisuutta käsitellestä kolumnista.

– Annoin kovin arvoa sille, että hän oli sen lukenut ja kiitti siitä.

Hän on edelleen kysytty puhuja, ja mahdollisuuksien mukaan hän lähtee. – Minut saa puhumaan, jos minut haetaan ja palautetaan kuin postipaketti, hän sanoo.

PUOLISO TUKI, ROHKAISI JA SEISOI RINNALLA

Kolumnien kirjoittaminen auttoi Riitta Uosukaisen myös pahimman yli, kun everstiluutnantti Toivo Uosukainen viime vuoden lopulla kuoli. Pari oli pitänyt yhtä lukioluokilta asti, yli 60 vuotta. Vaimonsa rinnalla edustaneesta puolisoista oli tullut yhtä lailla julkisuuden henkilö, jota lehtijutuissa tuttavallisesti kutsuttiin Topiksi.

Aura Korppi-Tommola kirjoittaa Uosukaisen pienoiselämäkerrassa Naisten Ääni -sivustolla, että Toivo Uosukainen on opettanut suomalaiselle yleisölle vaimoaan tukevan miehen

roolin, ja yleisö on sen hyväksynyt.

Riitta Uosukainen sanoo, että tokkopa heidän kuvionsa ihan poikkeuksellisenkaan oli mutta oli se poikkeuksellisen hyvä.

– Se oli meille niin luonnollista, kun se oli sitä pulpettirakkautta, kun se oli sitä pulpettirakkautta lähtien.

– Siitä tulee paljon palautetta nyt, kun Topi on poissa. Sanotaan, että tuntuu niin kovin surulliselta, kun olitte aina yhdessä. Kaikki keskustelu menee helposti siihen, hän kertoo.

– Puhun edelleen monikossa, kun puhun elämän menosta. Meillä Topin kanssa oli monipuolinen ja ihana elämä. Meillä oli silminnähden yhteiset arvot ja ihanteet. Totisesti, elämältä on maistunut. ☺

VALTIONEUVOKSEN LUKUSUOSITUS: Tekla Hultinin päiväkirjat

Riitta Uosukainen oli aikoinaan ajatellut pro gradunsa aiheeksi Maria Jotunia (1880–1943), mutta hänen professorinsa Anna-Mari Sarajas ”komensi” tutkimaan Minna Canthia (1844–1897). Uosukainen uppoutuikin aiheeseen niin, että jatkoi Canthista vielä lisensiaattityössään.

Canthista tuli läheinen, mutta häntäkin suuremman vaikutuksen Uosukaiseen on tehnyt Tekla Hultin (1864–1943). Hultin oli hengästyttävän monipuolinen naisvaikuttaja – ensimmäinen suomenkielisessä tiedekunnassa filosofian tohtorin arvon saanut nainen, sortokauden vastarintaliikkeen aktiivi, naisten oikeuksien puolustaja, kansanedustaja, kunnallispoliitikko ja toimittaja.

Uosukainen suosittelee Hultinin päiväkirjojen lukemista myös tämän päivän ihmisille. Päiväkirjani kertoo 1. vuosilta 1899–1914 julkaistiin vuonna 1935 ja Päiväkirjani kertoo 2. vuosilta 1914–1918 vuonna 1938.

– Ne ovat niin mielenkiintoiset, että pois tieltä, valtioneuvos hehkuttaa.

MINNA-PALKINTO MERKITTÄVÄSTÄ ELÄMÄNTYÖSTÄ

Suomalainen Naisliitto ry:n vuonna 2019 perustama Minna-palkinto jaettiin 8. lokakuuta 2023 kolmannen kerran. Opetusneuvos Hilja Vilkemaan Stipendisäätiön rahoittama Minna-palkinto jaettiin kahdelle naiselle tunnustuksena heidän elämäntyöstään vaikeassa asemassa olevien naisten yhdenvertaisuuden lisäämiseksi ja elämänlaadun parantamiseksi. Palkinnon saivat Vaasassa järjestetyssä Minna Canth -seminaarissa psykologi, Hämeenlinnan Rikosseuraamuskeskuksen johtaja Kaisa Tammi Hämeenlinnasta ja terveydenhoitaja, geronomi YAMK Riitta Vesala Oulusta. Palkinnot luovutti tilaisuudessa Vaasan Suomalaisen Naisliiton puheenjohtaja Eva Tervonen.

TEKSTI: KIRSI SAND

Tunnustuspalkinnosta ilahtunut **Kaisa Tammi** kokee palkinnon olevan tunnustus myös pyrkimyksille parantaa naisvankien asemaa.

– Naispuolisten rikoksentehtäjäiden maailma on koskettanut minua. Olen saanut tilaisuuksia puhua heidän ongelmistaan ja pyrkiä saamaan aikaan muutosta.

Kaisa Tammi on koulutukseltaan psykologi. Valmistuttuaan 1995 hän toimi vankilapsykologina Pelson vankilassa ja nousi kolmessa vuodessa vankilan apulaisjohtajaksi. Vuonna 2000 hänet valittiin Vanajan avovankilaan osastonjohtajaksi ja myöhemmin vankilan johtajaksi. Nykyään Kaisa Tammi toimii Hämeenlinnan rikosseuraamuskeskuksen johtajana.

NAISET HAAVOITUVIN RYHMÄ

Naiset ovat vangeista haavoittuvain ryhmä. Kaisa Tammi on

ajanut uudistuksia heidän hyväkseen jo kahden vuosikymmenen ajan.

– Naisvankien asema vankilassa 2000-luvun alussa oli vaikea. Avovankilat olivat sekavankiloita ja naiset olivat niissä alisteisessa asemassa. Sekavankiloista luovuttiin vasta vuonna 2021.

– Vankilassa oli 2000-luvun alussa vankeina myös äitejä lapsineen. Lapsen oikeuksien kannalta tilanne oli kestävä. Olin mukana toteuttamassa perheosaston perustamista vankilaan vuonna 2010. Osasto tukee ja ohjaa vankeja vanhemmuudessa.

Vuonna 2020 Kaisa Tammi kiersi vankiloissa ja kokosi kehitysehdotuksia naisvankiselvitykseen, joiden pohjalta Rikosseuraamuslaitos ryhtyi parantamaan naisvankien oloja. Esiin nousi monia nais erityisiä kysymyksiä, kuten naisten asuminen, häirinnän poistaminen, traumanymärrys ja perheasiat.

VÄKIVALLAN JA TRAUMAN VARJO

Naisvankeja on Suomessa 240 eli kahdeksan prosenttia vangeista. Naisten taustalta löytyy tyypillisesti pitkään koettua kaltoinkohtelua ja väkivaltaa.

– Naisvangeista 97 prosenttia on kokenut väkivaltaa ja 70 prosenttia on kärsinyt lähisuhdeväkivallasta. Seksuaaliväkivallan kokemuksia on joka kolmannelta, ja sitä on tapahtunut monille jo hyvin nuorena, Kaisa Tammi luettelee hätkähdyttäviä lukuja. – Rikoksentehtäjinä naiset joutuvat vankilaan usein väkivaltaisen teon vuoksi, jonka taustalla on pitkäaikainen traumahistoria.

– Monen naisvankin elämä on ollut kärsimystarina. Ääritilanteet ovat voineet johtaa puolison surmaamiseen. Surullisin on tapaus, jossa nainen on yrittänyt laajennettua itsemurhaa yrittäen surmata itsensä ja lapsensa, mutta on jäänyt itse henkiin ja lapsi

Minna-palkitut Kaisa Tammi (vas.) ja Riitta Vesala. KUVA: HANS BJÖRKNÄS

on kuollut. Rikoksen tekijät tuntevat surua ja häpeää, useimmat katuvat. Teon jälkeen on vaikea toipua ennalleen.

Kaisa Tammi on pyrkinyt tukemaan naisten itseluottamusta ja muun muassa ohjannut heitä ammattikoulutukseen.

MERKITYKSELLINEN TYÖ PALKITSEE

Miesvaltaisella vankila-alalla

nainen on saanut raivata kiviä polultaan, etenkin pyrkiessään ja tullessaan valituksi johtotehtäviin, joissa enemmistö on miehiä.

– Niitä kiviä on tullut käännettyä ja potkiskeltua välillä varpaat mustina, Kaisa Tammi naurahtaa. – Kyllä 90-luvulla sai kuulla tytötytelyä ja sietää ennakkoluuloja ja sovinistista käytäytymistä – ja vielä 2000-luvun alussakin. Onneksi moni asia

on työelämässä muuttunut parempaan suuntaan. Pidän työstäni. Työ on merkityksellistä ja mielekästä ja se palkitsee. Olen uskollinen periaatteilleni enkä pelkää nostaa esiin asioita, joita pidän tärkeinä.

Kaisa Tammi on kirjoittanut kokemuksistaan kirjan *Naisvankilan pomo* (2022, WSOY). Hänet on palkittu vuonna 2022 kansainvälisellä Erinomaisen vankeinhoidon työntekijän palkinnolla.

IKÄÄNTYNEILLE TURVALLINEN ARKI

Oululainen Riitta Vesala valmistui terveydenhoitajaksi vuonna 1992. Hän suuntautui vanhustyöhön ja valmistui geronomiksi 2019. Tänä vuonna valmistui ikääntymisen asiantuntija YAMK-tutkinto. Riitta Vesala on koko uransa ajan tehnyt työtä ikäih-

misten arjen turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Vesalan erityisalueena on ikääntyneiden kaltoinkohtelun ja lähisuhdeväkivallan vastainen työ. Suomessa joka neljäs ikäihminen pelkää läheistään. Se on hälyttävä luku.

KALTOINKOHTELU ON TABU

– **Vanhusten kaltoinkohtelu** on ilmiönä tabu. Siitä ei puhuta tai sitä vähätellään. ”Etkö saa lastasi kuriin?” tokaistaan vanhukselle, jota aikuinen lapsi

Palkintojenjakotilaisuus Vaasassa, Riitta Vesala (vas.) ja Kaisa Tammi. KUVA: KIRSI SAND
Viereinen sivu: 1. Marjatta Björknäs 2. Pienisooppera Nainen kuin jäätynyt samppanja 3. Ansio-
 merkin luovutus: Eva Tervonen (vas.) ja Soile Hakola 4. Kirsti Vähäkangas 5. Uuden puheenjohtajan
 onnittelu. Eva Tervonen ja Nuppu Rouhiainen (oik.).

kohtelee huonosti. Tai jos avio-
 pari puhuu toisilleen rumasti,
 asia sivuutetaan, Riitta Vesala
 kertoo. – Kaltointkohteluun ja vä-
 kivaltaan pitäisi puuttua ajois-
 sa. Vanhuspalvelulaki velvoittaa
 ammattilaisia puuttumaan tilan-
 teeseen.

Väkivaltainen läheinen voi
 olla puoliso, avopuoliso, lapsi
 tai lapsenlapsi. Väkivalta voi olla
 joko fyysistä väkivaltaa, tönimis-
 tä ja lyömistä, tai henkistä vallan-
 käyttöä, uhkailua ja esimerkiksi
 rahan kiristämistä. Asiaan puut-
 tumisen tekee vaikeaksi se, että
 vanhus ei kerro kärsimästään
 kohtelusta.

– Kaltoin kohdeltu vaikeenee,
 koska pelkää puolisoaan tai on
 taloudellisesti riippuvainen tästä.
 Tunnetaan myös häpeää tilan-
 teesta. Kaltointkohtelu voi eristää
 yksinäisyyteen. Syvään on iskos-
 tunut myös käsitys, että avioliitto
 on elinikäinen liitto, jonka vuoksi
 on vain kestävä, Riitta Vesala
 sanoo. – Ikävä kyllä väkivalta ei

yleensä lievene vaan ajan ku-
 luessa kasvaa rajummaksi. On
 tilanteita, jolloin on jouduttu
 soittamaan 112-hätänumeroon.
 Yleensä vanhus ei kuitenkaan tee
 asiasta rikosilmoitusta.

Ammattilainen tarkkailee ja
 arvioi tilannetta kotikäynneillä ja
 tarvittaessa tekee huoli-ilmoituk-
 sen, jolloin tieto menee sosiaali-
 työntekijöille ja asiaan puututaan
 virallista tietä.

TURVALLISEN VANHUUDEN PUOLESTA

Riitta Vesala on työskennellyt
 useissa hankkeissa, joilla edis-
 tetään vanhusten turvallisuutta
 ja hyvinvointia. Ikääntyviin koh-
 distuvan kaltointkohtelun vas-
 taista työtä tehnyt **Juuri-hanke**
 (2013-2017) yhdisti vanhustyön
 ja väkivallan vastaisen työn
 asiantuntijat. Työ jatkui **Koti-
 väki-hankkeessa** (2018-2021).

– Hankkeessa kehitettiin tur-
 vataitoja, vertaistoimintaa ja sel-

viytymismalleja ja julkaistiin tur-
 vataito-opas. Yhteistyönä syntyi
 myös valokuvanäyttely otsikolla
 ”Ennen minä juoksin pakoon”
 ajatuksella: Enää en suostu, Riitta
 Vesala kertoo.

Vesalan työ jatkui Oulun Dia-
 konissalaitoksen säätiössä (ODL)
 alkuvuodesta 2023. Hän toimii
 projektikoordinaattorina **Löy-
 detään yhdessä! -hankkeessa**
 v. 2023-26. Hankkeessa tehdään
 löytävää vanhustyötä oululaisten
 yli 65-vuotiaiden ikäihmisten
 parissa. Tavoitteena on löytää
 ja ohjata yksinäisyyttä kokevia
 vanhuksia erilaisten aktiviteet-
 tien ja palveluiden pariin.

Työssään Riitta Vesala on ver-
 kostoitunut laajasti ja tehnyt yh-
 teistyötä eri toimijoiden kanssa.
 Minna-palkinto innostaa ja roh-
 kaisee jatkamaan.

– Olen iloinen palkinnosta.
 Iloitsen myös siitä, että samal-
 la nousee esiin ja keskusteluun
 sen aihe, pyrkimykset turvallisen
 vanhuuden takaamiseksi. ☺

MERKKINAISTEN ELÄMÄNTARINOITA JA PIENOISOOPPERAA

TEKSTI: KIRSI SAND · KUVAT: HANS BJÖRKNÄS

Vaasan kaupungintalon upeas-
 sa juhlasalissa 8.10.2023 järjeste-
 tyn **Minna Canth -seminaarin**
 ohjelmassa oli Minna-palkinto-
 jen jaon ohella esitelmiä ja mu-
 siikkia. LauluLiisat-kuoro lauloi.
 Tilaisuuden avasi Vaasan Suoma-
 laisen Naisklubin puheenjohta-
 ja **Marjatta Björknäs**. Kulttuuripäällikkö **Jenni Niemi** esitti
 kaupungin tervehdyksen.

Liiton puheenjohtaja **Eva Ter-
 vonen** ojensi Naisten Äänen
 kunniakirjan tuottelialelle kir-
 joittajalle **Kirsti Vähäkankaalle**,
 joka on kirjoittanut Naisten Ääni-
 verkkojulkaisuun 106 raahelai-
 sen naisen pienoiselämäkertaa.

Puheenvuoroissa kuultiin Vaa-
 san naisklubilaisia. **Katja Jo-**

kinen puhui naisliikkeen vai-
 kuttajista ennen ja nyt otsikolla
Voimanaisten merkitys nykynaisille.
Kirsi Sand kertoi Aino Kallaksen
 kirjailijakuvasta, johdantona ilta-
 päivän pienisoopperalle. Ilkka
 Kuusiston säveltämä ooppera
Nainen kuin jäätynyt samppanja
 kuvasi koskettavasti Aino Kallak-
 sen elämää ja suhdetta runoilija
 Eino Leinoon, pääroolissa **Kuk-
 ka-Maaria Kallio**.

Seminaarin järjesti Vaasan
 Suomalainen Naisklubi yhteis-
 yössä Naisliiton ja SI Vaasan
 kanssa. Tilaisuus oli samal-
 la myös Vaasan Suomalaisen
 Naisklubin 105-vuotisjuhla se-
 kä osa Suomalaisen Naisliiton
 115-vuotisjuhlintaa.

LIITON UUSI HALLITUS 2024

Naisliiton syyskokouksessa
 7.10.2023 valittiin liiton uudeksi
 puheenjohtajaksi 1.1.2024 al-
 kaen **Nuppu Rouhiainen** Hel-
 singistä. Varapuheenjohtajaksi
 valittiin **Raili Ilola** Tornioista.
 Hallitukseen kuuluvat 1.1.2024
 alkaen **Leena Pohjanloimu**
 (Helsinki), **Kukka Lehmusvirta**
 (Hämeenlinna), **Tuula Riipinen**
 (Jyväskylä), **Vuokko Kangassuo**
 (Vaasa), **Marianna Rossi** (Oulu)
 ja **Marja-Riitta Tervahauta**
 (Tornio). Tilaisuudessa ojenne-
 tiin vaasalaiselle **Soile Hakolalle**
 Suomalaisen Naisliiton kultainen
 ansiomerkki pitkäaikaisesta toi-
 minnasta liiton hyväksi. ☺

KAIKKIEN KANTTILA

Suomalainen Naisliitto vietti kesäpäiviä Kuopiossa 24.-26.7.2023. Ohjelmassa oli muun muassa tutustuminen Kulttuurikeskus Kanttilaan, jonne oli koottu myös kuopiolaisista merkkinaisista kertova Naisten Ääni -näyttely.

TEKSTI: NUPPU ROUHIAINEN · KUVAT: ANNI HEINO

Kulttuurikeskus Kanttila on entinen kirjailija **Minna Canthin** (1844-97) koti ja liikeyritys Kuopiossa. Tontin historia juontuu 1780-luvulle asti.

Minna Canthin talo ry (per. 2016) tehtävänä on edistää Kanttilan rakentamista kulttuurin käyttöön. Koko muutos- ja korjaustyön on arvioitu maksavan noin 6,8 miljoonaa euroa.

Kunnostettu Kanttila tarjoaa fyysisen ja virtuaalisen kohtaamis- ja esiintymispaikan eri toimijoille. Suunnitelmissa on seitsemän majoitushuonetta, Minnan Salonki museo, digi- ja

huoneteatteri ullakolle, kahvila & sisäpihan terassi, työ- ja näyttelytiloja.

Suomalaisen Naisliiton kesäpäiväosallistujien heinäkuinen vierailu Kuopiossa ihastutti ja herätti paljon ajatuksia, miten me Suomalaisessa Naisliitossa olisimme osaltamme tukemassa Kulttuurikeskus Kanttilaa. Naisliitto on jo luvannut olla mukana ainakin Minna Canthista ja laajemmin naishistoriasta kertovan museon alkuvaiheen valmistelutyössä. Tarkempi mukanaolo selviää myöhemmin suunnitelmien tarkentuessa.

Kanttila on valtava mittasuhteiltaan, mutta sen keskeneräisyydestä huolimatta siellä pystyy aistimaan Minna Canthin kantaaottavien ajatusten väreilyn. Vierailu herätti toiveikkuutta talon monista mahdollisuuksista ja aitoa halua olla viemässä viestiä eteenpäin.

Suomalaisen Naisliitto voisi yhdessä muiden naisjärjestöjen kanssa nostaa Minna Canthia ensi vuonna 2024 esille, kun hänen syntymästään tulee kulu-neeksi 180 vuotta. ☺

kanttila.fi

1. Suomalaisen Naisliiton kesäpäivien osallistujia nauttimassa Minnan salongissa kahvista ja Minnan kakusta, joka on leivottu hänen oman reseptinsä mukaan. 2. Minnan näyttämötila tarjoaa tulevaisuudessa ullakolla 70 hengelle esitys-, juhla- ja tapahtumatilan. Nyt sinne pääsee kurkistamaan omalla vastuulla. 3. Trubaduuri Antti Elias viihdyttämässä yleisöä kuopiolaisien merkkinaisista kootun Naisten Ääni näyttelyn avajaisissa 24.7.2023.

KUN ELÄMÄ YLLÄTTÄÄ

MAIJA KAUPPINEN

KUVA: ESKO TIILIKAINEN

”Tämä pitää aina itsensä lääkärin kertoa”, aloitti valkotakki ääni myötätuntoa henkien. Hämmästyin, sillä vastaanotolla nainen ei ollut minua juuri kuunnellut. Tuijottanut vain näyttöpääteruutua ja määrännyt lääkityksen. ”Teillä on keuhkosityö”, hän jatkoi. Järkytyin. Olin tullut Kanta-Hämeen keskussairaalan röntgen-osastolle ja istuin jo kuvaushuoneessa. Syy pitkittyneeseen yskään oli selvinnyt.

Tutkimuskierros oli alkanut puoli vuotta aiemmin. Olin mennyt lääkäriin käsivarren punoituksen vuoksi. Vaikka sen aiheuttajaksi tiesin jo vaarattoman järvisyyhyn, en ollut vastaanottoa perunut. Kysyisin yskästä. Lääkäri keskittyikin siihen ja määräsi röntgeniin. Siellä selvisi, että keuhkoissani oli jotakin ylimääräistä. Mutta mitä, se selviäisi keskussairaalaossa, jonne loka-kuussa tuli kutsu.

Siitä alkoi tutkimuskierre. Kävin röntgenissä, laboratoriossa, magneettikuvauksessa, tietokonetomografiassa... ja lopulta pak-suneulabiopsiassa, jossa selvisi syy yskääni. Seuraavaksi oli käynti osaston ylilääkärin luona, jossa sopisimme hoidosta. Hän oli keskustelevalta ja kuunteleva mies, kertoi vaihtoehtojen hyödyt ja haitat ja antoi minun valita. Koska olin ikääni nähden varsin hyväkuntoinen, päädyimme taudin etenemistä jarruttavaan yhdistelmähoitoon.

Tästä alkoi päiväsaarialakierros. Ensimmäisen kerran olin huoneessa, jossa oli vain naisia, seuraavan kerran miesvaltaisessa. Henkilökohtainen hoitaja vaihtui joka kerta. Oli puheliaita ja hiljaisia, mutta aina ammattitaitoisia asettaessaan ranteeseeni kanyyliin, jonka kautta kehooni virtasivat suolaliuos ja hoitones-teet. Eikä mitään pieniä määriä, sillä enimmillään paino nousi viisi-kuusi kiloa. Niinpä olin kuin ilmapallo, kun palasin iltapäivälä kotiin.

Rankat hoidot tehosivat. Osastonlääkäri saattoikin kertoa toukokuussa, että syöpäpesäkkeet olivat pienentyneet ja osa jopa kadonnut. Edessä olisi lyhyempi ja kevyempi ylläpitohoito kerran kuukaudessa päiväsairalaossa. Tarkkaa elinajanodotetta lääkäri ei sanonut, enkä olisi sitä halunnutkaan kuulla.

Sytä, miksi olen näin pitkästi kertonut sairaudestani, on mo-

nia. Ensinnäkin se, että Suomessa iäkkäätkin pääsevät hyvään hoitoon, vaikka koko ajan puhutaan hoitohenkilökunnan puutteesta. Henkilökunta on ammattitaitoista ja motivoitunutta. Minut yllätti myös muu apu. Jo alussa minuun otti yhteyttä kuntoutusohjaaja, joka kertoi, mitä yhteiskunta tarjoaa. Eikä vain lääkitykseen vaan ulkonäköönkin liittyvää kuten peruukin. Tapasin myös paikallisen syöpäjärjestön edustajia.

Myös ystävät ovat olleet suurenmoisena apuna, josta heille kaunis kiitos. Samoin edunvalvojani ja lähiomaiset, kun vihdoinkin sain rohkeutta kertoa heille. Varsinkin kummityttyni, rintasyövän sairastanut, osoittautui oivaksi vertaistueksi. Häneltä sain ruokailuohjeita ja vihjeen kylmästä hoitohatusta, joka hidastaa hius-ten lähtöä. Myös kirjat ja kirjoittaminen ovat olleet henkireikiä. Erityistä iloa tuotti kirjallisuus-yhdistys Vana, joka kutsui huihtikuussa Kirjasato-iltaansa ker-tomaan Oi niitä aikoja -kirjasta.

Vaikka olen päässyt sinuksi tautini kanssa, maailmani on muuttunut monin tavoin. Kuolema on olkapäilläni koko ajan. Sitä voisi kuvata sanalla luopumissuru, joka on sekä samanaikaista että tulevan suremista. Jostain olen jo luopunut ja edessä on vielä jotain lopullisempaa. Mutta sitä ennen aion iloita elämästä ja ottaa vastaan, mitä sillä on vielä tarjottavaa. ☺

Leena Krohn:

SUOMALAISEN NAISLIITON TEHTÄVÄ ON NOSTAA ESIIN NAISILLE TÄRKEITÄ ASIOITA

Suomalaisen Naisliiton kunniapuheenjohtaja Leena Krohn on osoitus siitä, että sitoutuminen yhteiskunnan ja naisten oikeuksien parantamiseen voi onnistua jopa suuren perheen ja aviomiehen työn vuoksi tapahtuvien muuttojen keskellä. Hänen tarinansa on inspiroiva esimerkki päättäväisyyden voimasta ja taidosta luoda verkostoja. Molemmilla on ollut suuri merkitys hänen urallaan järjestötyössä.

TEKSTI JA KUVA: MARJATTA BJÖRKNÄS

Leena Krohnin intohimoinen suhtautuminen naisten oikeuksiin syntyi jo teini-iässä, kun hän uppoutui Minna Canthin kirjoihin. Palo on jatkunut 67 vuotta ja jatkuu edelleen. Canthin teosten kuvaamat epäoikeudenmukaisuudet koskettivat Leenaa. Hän tajusi naisten olevan vailla heille kuuluvia oikeuksia.

Vahva kiinnostus historiaan ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja palava halu lukea kirjoja herättivät Leenassa voimakkaan halun seurata Minna Canthin jalanjälkiä ja edistää yhteiskunnan parantamista. Vaikka naiset saivat äänioikeuden ja oikeuden asettua ehdolle Suomessa jo vuonna 1906, lainsäädäntö ei pysynyt kehityksessä mukana. Leena tunsikin voimakasta tarvetta saada aikaan muutoksia. 1950-luvulla hänestä tuli feministi.

KIINNOSTUS JÄRJESTÖTYÖHÖN HERÄSI JO OPISKELUVUOSINA

Yliopisto-opintojen myötä Leenasta kasvoi taitava järjestöihminen. Hänestä tuli ainoa nainen ylioppilaskunnan 20-jäsenisessä hallituksessa. Tämä kokemus antoi hänelle arvokkaita taitoja, neuvottelutaitoa ja verkostoja. Ne osoittautuivat korvaamattomiksi hänen tulevissa pyrkimyksissään. Leena kertoo, että Helsingin Yliopiston Ylioppilaskunnan (HYY:n) edustajisto ja hallitus toimivat 60-luvulla kuin Suomen eduskunta ja hallitus pienois-koossa. Kokoukset olivat muutotarkkoja ja täsmällisiä. Leena toimi valmistuttuaan HYY:n ensimmäisenä opintosihteerinä, luoden innostavan ilmapiirin ja synnyttäen lukuisia aloitteita. Silloin saatiin aikaan monia uudistuksia.

Leenalla oli mahdollisuus tutustua Suomen parlamentaariseseen järjestelmään työskennellessään eduskunnan kirjastossa opiskeluaikanaan. Erityisen kiinnostavia olivat 1930-luvun hallitusten esitykset. Niitä myytiin yleisölle ja haettiin kellarista, jossa ne olivat leipälautea muistuttaville alustoille pinotuissa nipuissa.

Perheen muuttaessa tilapäisesti aviomiehen mukana New Yorkiin Leena löysi työpaikan Public Libraryn pääkirjastosta. Sinne saapui luetteloitaviksi kirjoja eri puolilta maailmaa, mukaan lukien Suomesta. Vaikka hänellä olisi ollut mahdollisuus edetä kansainvälisissä kirjasto-tehtävissä, perhe ja kotimaa sekä halu parantaa naisten asemaa veivät voiton.

LASTENTARHANOPETTAJALIITOSTA YRITYSELÄMÄÄN

Palattuaan Suomeen Leena toimi Lastentarhanopettajaliiton toiminnanjohtajana ratkaisevalla hetkellä, kun uutta päivähoitolakia valmisteltiin. Lain seurauksena lastentarhanopettajat olivat vaarassa menettää identiteettinsä. Neuvottelujen ja lakon avulla liitto varmisti lastentarhanopettajien ammattinimikkeen säilymisen ja vanhojen opettajien palkka- ja työetujen säilyttämisen.

Työ oli merkityksellistä, mutta jatkuvan matkustamisen vaatimukset tulivat ylivoimaisiksi Leenalle. Hän etsi uutta työpaikkaa aviomiehensä työpaikkakunnalta. Leena siirtyi suuren tamperelaisen pörssi-yhtiön henkilöstöpäälliköksi ja oli ainoana naisena johtoryhmässä. Siirtyminen vaikuttamistyöstä yritysjohtamiseen toi mukanaan

budjetoinnin ja tulokellisuuden merkityksen. Leena korosti, että jokainen työntekijä vaikuttaa yrityksen menestykseen ja turvaa omien ja muiden palkkojen maksu kyvyn. Tätä ajattelua Leena toivoo omaksuttavan myös järjestötoiminnassa. Toimittuaan kymmenen vuotta vastuullisissa johtotehtävissä ja lasten päästyä omilleen Leena päätti kääntää elämässään kokonaan uuden sivun. Hän irtisanoutui hyvästä työpaikasta ja alkoi opiskella aikuiskasvatusta.

NAISJÄRJESTÖJEN KESKUSLIITON TOIMINNANJOHTAJANA

Samaan aikaan Naisjärjestöjen Keskusliitto haki toiminnanjohtajaa. Leena valittiin rahavaikeuksissa olevan liiton ainoaksi työntekijäksi. Liitossa oli viitisenkymmentä eri kokoista jäsenyhdistystä. Leena oli yhdistyksen palveluksessa 13 vuotta eläkkeelle siirtymiseen saakka. Merkittävin saavutus oli pysyvän valtion tuen saanti. Tästä päätettiin eduskunnan Yleisen ja yhte-näisen äänioikeuden 100-vuotisjuhlaistunnossa.

Eläkkeelle jäätyään Leena liittyi vuonna 2000 Suomalaisen Naisliiton Helsingin osaston jäseneksi. Keskusjärjestössä toimiessaan Leena oli tutustunut Naisliiton voimaisiin. Hän koki liiton ajamat asiat tärkeiksi ja ennen kaikkea Minna Canthin pohjautuvan aatteen.

Leena toteaa, että Suomalaisella Naisliitolla on edelleen merkitystä, sen tehtävänä suomalaisessa yhteiskunnassa on nostaa esiin naisille tärkeitä asioita. Tämä edellyttää jäseniltä aloitteellisuutta, uteliaisuutta, oppimishalua sekä yhteistyötä muiden järjestöjen kanssa. ☺

LUCINA HAGMAN, LUOTTAMUSYHTEISKUNNAN RAKENTAJA

TEKSTI: MARITTA POHLS
filosofian tohtori ja tietokirjailija

Kun Lucina Hagman (1853–1946) pääsi 18-vuotiaana Jyväskylän seminaariin, hän alkoi tutustua seminaarin hengen mukaisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun. Lukemistona olivat ajan ajattelijoiden, kuten **J. W. Snellmanin** tekstit. Hagmanista tuli vahva suomen kielen puolustaja. Oli selvää, että suomea oli osattava, olivathan tulevat oppilaat pääasiassa suomenkielisiä. Aivan viimeisenä seminaarivuonna 1875 ilmestyi **Minna Canthin Keski-Suomi**-lehden artikkeli ”Tyttäriemme kasvatusta”, joka epäilemättä vaikutti paljon Hagmanin ajatuksiin.

Noina vuosina Hagman omaksumi Snellmanin käsitteen siveellisyys, joka tarkoitti aktiivista osallistumista yhteiskunnan rakentamiseen, siis poliittista vastuuta. Snellman tosin katsoi, että vain miehet voivat toimia siveellisesti, sillä naisilta puuttui hänen mukaansa kyky luovaan ajatteluun. Naisten kuului ainoastaan säilyttää ja siirtää eteenpäin yhteiskunnan arvoja kodeissa ja kansalaisyhteiskunnassa.

Kielikysymys väistyi ajan mittaan Lucina Hagmanin agendal-

KUVA: C.P. DYRENDahl / MUSEOVIRASTO

la ja hän kiinnittyi 1870-luvulla nousevaan nuorsuomalaiseen liikkeeseen, joka painotti yhteiskunnallisia uudistuksia. Koulutuksen ja kasvatuksen avulla haluttiin luoda vahva kansallinen tietoisuus, joka korostaisi Suomen autonomista asemaa.

Siveellisyydestä seksuaalisuuteen (2011) -kirjan artikkelissa kuvataan, miten naisasialiike keikautti snellmanilaisen siveellisyyksikäsitteen pääläelleen ja al-

koi sen avulla perustella naisten oikeutta ja velvollisuutta osallistua yhteiskuntapolitiikkaan. Naisliike liitti siveellisuuden naisten korkeaan moraaliin. Prostituution vastustaminen ja keskustelu sukupuolimoraalista olivat keskeinen osa tätä keskustelua.

Vaikuttaa siltä, että Lucina Hagmanille siveellisyys tarkoitti ensisijaisesti poliittista osallistumista ja toimintaa yhteiskunnan hyväksi. Hänen mukaansa naisilla oli ”siveellinen vastuu valvoa omaa äänioikeuttaan”, äänestämättä jättäminen oli ”siveellinen rikos”. Samoin yhteiskunnallisten erojen poistaminen oli hänelle siveellistä toimintaa.

Hagman osallistui toki myös moraalikeskusteluun, kaikkein näkyvimmin **Ville Vallgrenin** Havis Amanda -patsaan yhteydessä. Eduskunnassa ja puolue-elämässä toimiessaan hän alkoi pitää poliittista elämää sotaisena ja siveellisesti mädännäisenä. Hagmanin mukaan nainen voitti miehen sydämen ominaisuuksissa sekä moraalisisissa ja siveellisissä arvoissa. Naisten tuli johtaa kehitystä muun muassa äitiyteen, kasvattamiseen ja

Johtajatar Lucina Hagman. KUVA: MUSEOVIRASTO

rauhanrakentamiseen liittyvien kokemustensa vuoksi.

Anne Ollila on monissa teksteissään pohtinut siveellisyyskäsitteen tuottamaa naisen kaksijakoista roolia: yhtäältä perheenäidin vastuuta omasta yhteisöstään ja toisaalta naisten vastuuta yhteiskunnan ohjauksesta korkeampiin arvoihin. Lucina Hagmanin perustamista organisaatioista Martta Yhdistys keskittyi kotikulttuuriin. Unioni ja Suomalainen Naisliitto sekä Naisten ääni -lehti taas kiinnittivät naisia laajempaan yhteiskuntaan. Niiden kaikkien päämäärä oli kuitenkin sama: naisten ohjaaminen kantamaan yhteiskuntavastuuta eli ”omistamaan enemmän valtiollista älyä ja toimintataittoa”.

Lucina Hagmanin suurin tehtävä oli koululaitoksen kehittäminen niin, että kaikki nuoret

eri puolilla Suomea pääsisivät kouluun. Tätä asiaa hän edisti yli 70-vuotisen opettajauransa aikana sekä käytännön työssä että kirjoittamalla yhteiskoulutuksen tärkeydestä. Myös raittius ja rauhanasia olivat Hagmanille tärkeitä asioita.

Lucina Hagman rakensi luottamusyhteiskuntaa laajalla yhteistyöllä. Äänioikeuskysymyksessä ja eduskunnassa hän tuki työläisnaisten aloitteita. Hagmanin puheenjohtajakausilla Suomalainen Naisliitto rakensi naisjärjestöjen yhteistyötä mm. lakien valmistelussa tai organisoimalla valtakunnallisen Naisten suurenkokouksen (1927).

Lucina Hagman oli 1900-luvun alkuvuosikymmeninä suomalaisen naisliikkeen kiistaton johtohahmo. Kirjoittamallaan Minna Canth -elämäkerralla hän nosti Canthin naisasialiikkeen

keskeiseksi vaikuttajaksi, mutta samalla tuli häivyttäneeksi itsensä. Hagmanista itsestään ei kuitenkaan ole elämäkertaa. Se olisi ehdottomasti kirjoitettava.

Lucina Hagman kiinnittyi joukkoon, jonka projektina oli Suomen tekeminen alueellisesti, koulutuksellisesti ja sosiaalisesti tasa-arvoiseksi maaksi, jossa kaikilla kansalaisilla on yhtäläiset oikeudet. Tämä projekti on jatkunut Hagmanin ajoista 150 vuotta ja on tehnyt Suomesta maan, jossa ääriliikkeet eivät ole koskaan saaneet valtaa ja jossa uskotaan demokraattiseen järjestelmään. Tyytymättömyysliikkeet, halu palata vanhaan patriarkaaliseen kulttuuriin tai uskonnollinen konservatismi nostavat ajoittain päätään, mutta Lucinoiden ansiosta luotamme edelleen yhteiskuntaan ja haluamme kantaa vastuamme siitä.

TEKOÄLY JA CHAT-GPT YSTÄVÄKSI

MARJATTA BJÖRKNÄS

Tekoäly ja digitaalinen teknologia ovat valloittaneet maailman, tarjoten meille lukemattomia mahdollisuuksia. Nykyään ne ovat useimpien ulottuvilla, mukaan lukien me varttuneemmat.

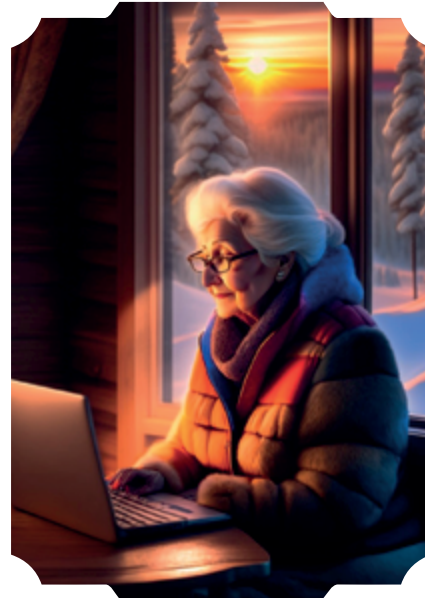
Senioreille teknologian hyödyntäminen saattaa aluksi tuntua haastavalta, mutta tekoälyn peruskäyttö on yllättävän helppoa ja palkitsevaa. Älypuhelimet ja tietokoneet ovat ystäviämme. Ne eivät ole vain välineitä pitää yhteyttä perheeseen ja ystäviin, vaan ne tarjoavat myös mahdollisuuden oppia uutta ja pysyä ajan tasalla maailman tapahtumista. Voimme lukea uutisia, seurata kiinnostavia blogeja ja osallistua verkkokeskusteluihin omista kiinnostuksen kohteistamme.

Tekoäly voi auttaa meitä terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitämisessä. Älypuhelimet seuraavat vointiamme, pulssia, jopa verenpainetta ja sydänfilmiä. Aamulla älypuhelin saattaa kertoa, miten olemme nukkuneet ja onko ollut sydämen rytmihäiriöitä. Älypuhelin voi neuvoa meitä liikkumisessa ja kiittää, kun olemme kävelleet 10 000 askelta. Tulevaisuuden älypuhelin voi monella tapaa helpottaa eri sairauksia potevien elämää.

CHAT-GPT
– OPPIA JA NEUVOJA

Viime talvena tapahtui valtava edistysaskel, kun tekoälypohjainen keskusteluohjelma, Chat-GPT, ilmestyi. Se sai muutamassa viikossa 100 miljoonaa käyttäjää.

Chat-GPT löytyy osoitteesta chat.openai.com, ja sen käyttö on ilmaista. Ohjelmaan pitää rekis-

KUVA: MARJATTA BJÖRKNÄS

Tekoälyn luoma kuva tietokoneen käytöstä.

teröityä, mutta se on helppoa. Helpoin tapa tutustua Chat-GPT ohjelmiin on kysyä jotakin itseä kiinnostavaa. Voit kysyä esimerkiksi: ”Mitä tiedät Minna Canthin kirjallisesta tuotannosta?” ”Kuinka paljon C-vitamiinia on tyrnissä?” Ohjelmaa oppii käyttämään varsin nopeasti ja sen jälkeen siitä voi tulla hyvä palvelija.

Chat-GPT voi toimia kuin henkilökohtainen avustajamme. Voimme saada siltä tietoa eri aiheista ja pyytää apua päivittäisissä tehtävissämme. Jos esimerkiksi tarvitset illallista varten reseptivinkkejä. Chat-GPT tekee muutamassa sekunnissa kahden henkilön illallismenun, ruokalistan viikoksi sekä erilaisia listoja riippuen siitä, onko rahaa vähän tai paljon.

Chat-GPT voi toimia oppimisresurssina. Voimme kysyä siltä kysymyksiä historiasta, kulttuurista tai vaikka uusista teknologioista. Voimme myös pyytää sitä kääntämään sanoja tai lauseita eri kielille. Voit kysyä lääkkeistä, sairauksista ja oireista – mutta neuvoihin pitää suhtautua kriittisesti, ne eivät koskaan korvaa oikean ihmisasiantuntijan neuvoja.

APUA VIESTINTÄÄN
JA VIIHTYMISEEN

Vaikka monet meistä ovat jo työelämän jättäneitä, viestintä perheenjäsenten, ystävien ja muiden ihmisten kanssa on edelleen tärkeää. Chat-GPT voi auttaa meitä kirjoittamaan sähköposteja, tekstiviestejä ja muita viestejä, jos kirjoittaminen ei ole helppoa. Chat-GPT antaa apua tekstin muokkaamisessa, tekee tekstistä sujuvaa ja helppoluukuista samalla kun se korjaa kaikki painovirheet.

Chat-GPT voi myös innostaa luovuuttamme. Voimme pyytää sitä kertomaan tarinoita, runoja tai vaikka vitsejä. Se voi myös suositella kirjoja, elokuvia tai musiikkia. Kokeile vaikkapa pyytää sitä kirjoittamaan onnitteluruno lapsenlapselle. Jos et keksi mitään mukavaa tekisit illalla, pyydä ehdotuksia Chat-GPT:ltä!

Kaiken kaikkiaan Chat-GPT voi olla arvokas kumppani, kuin älykäs ystävä, joka on aina valmis auttamaan meitä eri tilanteissa. Kokeile vaikka heti menemällä osoitteeseen chat.openai.com!🌟

KUVA: PIRKKO KESKINEN

OI NIITÄ AIKOJA -KIRJAN TUOTOLLA TUETAAN VAPAUTUVIEN NAISVANKIEN KOULUTUSTA

Suomalainen Naisliitto julkaisi liiton juhluvuoden syksynä 2022 kirjan *Oi niitä aikoja – kun naiset murtavat lasikatkoja*. Teos sisältää eri aloilla toimineiden naisten kertomuksia työurastaan ja sen aikana kohtaamistaan haasteista. Kirjan tuotolla tuetaan vapautuvien naisvankien koulutusta. Tuotto on lahjoitettu Kanta-

Hämeen Perhetyö ry:lle, joka päättää siitä jaettavista stipendeistä.

Kirjan toimittajan **Maija Kaup-pisen** (kuvassa oik.) 3.4.2023 luovuttaman lahjoituskirjan ottivat Hämeenlinnassa vastaan yhdistyksen toiminnanjohtaja **Paula Arbelius** ja perheosaston lähi-johtaja **Jaana Vikgren**.🌟

NAISTEN ÄÄNI

TUHANNES NAISEN ELÄMÄKERTA JULKAISTIIN MAALISKUUSSA

Suomalaisen Naisliiton verkkojulkaisu Naisten Ääni kerää suomalaisten naisten pienoiselämäkertoja. Tuhannes Naisten Äänen elämäkerta julkaistiin kansainvälisenä naistenpäivänä 8.3.2023. Artikkelin, *Agnes Sjöberg - Euroopan ensimmäinen naiseläinlääkäri*, oli kirjoittanut FT **Leeni Tiirakari**.

Kirjailija **Kaari Utrio** on toimittanut *Suomen naisen vuosisadat* -sarjan päätoimittajalle, kirjailija Kaari Utriolle.🌟

nita Ltd, Tammi). Naisten ääni-verkkojulkaisu on saanut sarjan neljännen osan, *Tiennäyttäjät*, julkaisuoikeudet. Naisten Äänen Tiennäyttäjät-kategoriassa on luettavissa yli 60 Leeni Tiirakarin kirjoittamaa pienoiselämäkerta.

Naisliitto myönsi 1000. elämäkerran johdosta kevätkokouksessaan 6.5.2023 kunniakirjan Suomen naisen vuosisadat -sarjan päätoimittajalle, kirjailija Kaari Utriolle.🌟

DIGITUKIPISTE JOKAISEEN KUNTAAN ON SAAVUTETTAVUUS-RYHMÄN PÄÄHANKE 2024

Naisliitto teki toukokuussa historiaa pitämällä digipulmista mielenilmauksen

TEKSTI: KIRSTI POHJONEN · KUVA: KIRSI SAND

Mielenilmauksen ei tarvitse olla synkkä, vaikka ajettava asia olisi vakava. Se voi olla mukava kokemus.

Moni Suomalaisen Naisliiton jäsen osallistui ensi kertaa elämässään julkiseen mielenilmaukseen 4. toukokuuta 2023 Helsingissä Snellmanin patsaan edustalla. Vastapäisessä Säätytalossa oli aloitettu hallitusneuvottelut kokoomuksen **Petteri Orpon** johdolla.

Ohjelmapalaveriinkin kiiruh-taville päättäjille muistutettiin banderollein, kyltein, puhein ja iskulauseita kajauttaen digiahdingossa olevien ihmisten tilanteen nopeasta korjaamisesta.

Oltiin yhdessä oikealla asialla. Sitä vakuuttivat myös juttelemaan pysähtyneet poliitikot ja kävelijät. Jäi hyvä mieli.

Suomalaiselle Naisliitollekin tempaus merkitsi ainoalaatuista lisää Liiton historiaan. 116-vuotias järjestö kampanjoi ennen kokeilemattomalla tavalla nais-

ten ja monen muunkin ryhmän elinolojen parantamiseksi, syrjäytymisen estämiseksi. Samalla tehtiin Liittoa tunnetuksi. Ei Naisliitto ole ollut ennen kertomassa tavoitteistaan valtakunnallisessa tv-lähetyksessä.

Säätytalon neuvotteluissa syn-tyneessä ohjelmassa pääministeri Orpon hallitus sanoo hyödyn-tävänsä mittavasti digitalisaatio-ta ja teknologiaa. Digitaalisesta asioinnista se aikoo tehdä ensi-sijaista. Samalla hallitus lupaa ehkäistä digisyrjäytymistä ja vakuuttaa varmistavansa tarvit-taessa myös asioinnin kasvok-kain.

Toukokuun mielenilmauksen järjestänyt kuuden naisen Saavu-ttavuus-ryhmä mietti syksyn al-kaessa, mikä olisi seuraava por-ras eteenpäin. Se oli selvää, että hallituksen toimet on pantava suurenna-lasin alle ja vahdittava, missä tahdissa digisyrjäytymis-tä korjaavia lakiesityksiä aletaan valmistella. Hyvät tavoitteet kun-

eivät vielä kerro mitään toteutuk-sesta tai aikatauluista.

Yksi mielenilmauksen ban-derolleista vaati digitukipistettä jokaiseen kuntaan. Se on ensi-vuoden päähanke. Tavoitteena on tukipisteet toteuttava lain-säädäntö. Yksi keino saada asia lainsäätäjien käsittelyyn on kan-salaisaloite. Eduskuntaan se ete-nee, jos siihen saadaan 50 000 allekirjoitusta kuudessa kuukau-nessa. Päätimme yrittää. Tällekin toimelle Suomalaisen Naisliiton hallitus on antanut tukensa.

Eri puolilla maata on nyt reilusti yli 100 digitukipistettä. Niistä voi hakea apua erilai-siin digiongelmiin. Viranomais-ten lisäksi niitä hoitavat eri jär-jestöt. Ne kaikki tekevät tärkeää työtä. Pisteitä ei ole kuitenkaan joka kunnassa. Eniten niitä on eteläisessä Suomessa.

Uuden lainsäädännön pitäi-si velvoittaa kaikki kunnat pe-rustamaan digitukipisteet sekä viemään apua myös kuntien syr-

jäkulumille ja esikaupunkeihin. Lain olisi myös taattava, että niin jokaisen luokse vietävissä palve-luissa kuin digipisteiden palve-luissa otetaan huomioon tieto-turva ja henkilökohtaisuus.

Mielenosoitus toteutettiin run-saassa kolmessa kuukaudessa. Kansalaisaloite on kovempi pon-nistus. Sille tarvitaan laajaa julki-suutta sekä mittavaa yhteistyötä.

PIENIKIN JOUKKO VOI LUODA PAINETTA KORJAAKSIIN

Noin 600 000 ihmistä elää tällä haavaa täysin ilman digitaalisia palveluja. Se kertoo ankeasta todellisuudesta, jossa valtava joukko kanssaihmissiä elää. Ennen mielenilmausta halusimme vielä tarkistaa, että viestimme pitää paikkansa. Vanhusasiaval-tuutettu **Päivi Topo** vahvisti, että virheitä kylteissä ei ollut.

Ryhmämme kävi keskuste-lemassa vanhusasiavaltuutetun

ja hänen avustajiensa kanssa tä-män vuoden alussa. Saimme hy-viä vinkkejä ja tukea. Olemme yhä vakuuttuneita, että pienikin ryhmä, pienikin liitto, voi osal-taan lisätä painetta päättäjiin epäkohtien korjaamiseksi.

Yhteydet ja tiedonhankinta ovat asialistallamme ensi vuon-nakin. Seuraamme esimerkiksi valtiovarainministeriötä, jossa on selvitetty pankkipalveluja lin-jaavaa lainsäädäntöä. Loppuvuo-desta ministeri päättää, viedään-kö lakimuutoksia valmisteluun. Käymme kysymässä, miten saa-vutettavuus ja digiongelmien ovat tässä mukana.

Päivi Topo vaati elokuussa Helsingin Sanomissa, että ky-selytutkimusten yläikärajat on poistettava. Olemme käyneet jo viime vuonna kirjeenvaihtoa pa-rin yhtiön kanssa samasta asia-sta. Ylin raja 79 vuotta vääristää tuloksia. On nurinkurista, että vaikkapa 94-vuotiaat äänestä-

vät eli heillä on mielipide ja halua vaikuttaa, mutta mielipidetutki-muksiin eivät nyt kelpaa edes 80-vuotiaat.

Jatkamme ponnistuksia täs-säkin.

Arjen pienet harmit on ollut ryhmän hankkeita alusta asti. Vaasalaiset ovat videoineet elä-keläis-Pirkon kulkua rollaattorin avulla niin liikennevaloissa kuin ponnisteluja tavaratalojen pai-navien ovien kanssa. Junalipun oston mutkat ovat hämeenlin-nalaisten käsittelyssä.

Videoiden tarkoituksena on nostaa esiin sinänsä pieniä, mut-ta silti ikäviä hankaluuksia, joita ihmiset arjessa kohtaavat. Vide-oitu pulmatilanne julkistetaan samoin kuin viranomais-ten se-litykset.

Pienien harmien ruotiminen on kansalaisvaikuttamista. Se voisi olla myös yksi osa toimin-taa Suomalaisen Naisliiton yh-distyksissä.

Naisliittolaisia mielenilmauksessa Säätytalon edessä toukokuussa 2023.

Ylikonstaapeli Aleksi Haahtela, Sulo-poika ja Mila-koira ulkoilevat kotikulmillaan Hämeenlinnassa. Sulo oli seitsemän kuukauden ikäinen, kun hänen äitinsä palasi töihin ja vanhempainvapaalle jäi isä. Perheelle oli jo ennen lapsen syntymää selvää, että vanhempainvapaat jaetaan tasan.

Naisjärjestöjen Keskusliitto: TASA-ARVON NÄKÖKULMASTA RISTIRIITAINEN HALLITUSOHJELMA

TEKSTI: PIRKKO KESKINEN · KUVA: ELINA MÄKELÄ

Petteri Orpon hallituksen ohjelma on sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta ristiriitainen, eivätkä siihen kirjatut toimenpiteet ja resurssit ole kaikilta osin linjassa tavoitteiden kanssa, katsotaan Naisjärjestöjen Keskusliitossa. Liitossa ihmetellään myös ohjelman sukupuolivaikutusten arvioinnin puuttumista.

Naisjärjestöjen tärkeimmät hallitusohjelmatavoitteet olivat kunnianhimoinen perhevapaauudistus, naisten ja tyttöjen tasa-arvon edistämiseen

sitoutuminen ulkopoliitikassa ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytyötä selkeyttävä laki.

Perhevapaiden tasaisempi jakautuminen ja isien perhevapaiden käytön edistäminen on kirjattu hallituksenkin tavoitteeksi, mutta kirjaukset eivät ole kovin konkreettisia. Naisjärjestöjen Keskusliitto on ehdottanut toimenpiteiksi numeeristen tavoitteiden asettamista naisten ja miesten perhevapaiden käytölle ja niiden toteutumisen arvioimista hallituskauden lopussa, sanoo liiton

vaikuttamisviestinnän asiantuntija **Heli Laakkonen**.

Hän huomauttaa, että perhevapaiden käytön vaikutuksesta tuloihin liittyy usein vääriä käsityksiä siitä, että isän perhevapaat vähentävät perheen tuloja. Neuvoloissa ja työpaikoilla tulisikin hänen mielestään kannustaa laskemaan perhevapaiden tulovaikutuksia Kelan laskurilla.

Isien osuus vanhempainvapaan pitäjinä on nousussa, mutta on vielä alle 15 prosenttia.

Ulkopolitiikassa hallitus aikoo edistää naisten ja tyttöjen oikeuksia, mutta naisjärjestöjen ehdottamaa määrätietoista strategiaa oikeuksien edistämiseksi ulkopoliitikassa ei ole luvassa. Lähisuhdeväkivallan torjunnassa voitaisiin naisjärjestöjen mielestä jo siirtyä aiottujen selvitysten asemesta edistämään lainsäädäntöä.

Raskaudesta ja perhevapaista johtuvan syrjinnän karsimiseen tähtäävät hallitusohjelman kirjaukset vastaavat naisjärjestöjen tavoitteita, mutta työelämää koskevissa kirjauksissa nähdään uhkia. Tällaisina Heli Laakkonen mainitsee irtisanomissuojan heikentämisen ja määräaikaisten työsopimusten teon helpottamisen.

Vuorotteluvapaan ja aikuiskoulutustuen lopettaminen koskettaa sekin eniten naisten aloja. – Pelkäämme, että järjestelmien lakkauttaminen heikentää työssä jaksamista ja pahentaa osaajapulaa sote-aloilla, Laakkonen sanoo.

Huolta herättävät myös sosiaaliturvan heikennykset. Ne eivät ole linjassa sen kanssa, että Suomi asetti viime vuonna tavoitteeksi vähentää köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevien ihmisten määrää sadalla tuhannella henkilöllä vuoteen 2030 mennessä.

Hallitusohjelman kirjaukset naisiin kohdistuvan väkivallan kitkemiseksi saavat kiitosta. Hallitus lupaa selvittää esimerkiksi pakkoavioliittojen ja pakottavan kontrollin kriminalisoinnin tarvetta ja luopua lähisuhdeväkivallan sovittelusta.

Naisjärjestöjen Keskusliitossa piderään tärkeänä, ettei mikään säännöksiin jäävä porsaanreikä mahdollista lähisuhdeväkivallan sovittelun jatkamista. Tilastokeskuksen selvityksen mukaan naisiin kohdistuva väkivalta ei ole Suomessa vähentynyt viimeisten kymmenen vuoden aikana, ja Suomi johtaa pohjoismaista tilastoa parisuhdesurmien määrässä. Liitossa uskotaan, että lähisuhdeväkivallan rajaaminen sovittelun ulkopuolelle voisi ehkäistä väkivallan kierteen jatkumista ja vähentäisi kuolemaan johtavaa väkivaltaa. ☺

TIKILOIKKA

Mie näin unta, että mie jou´uin testiin,
jossa kattothiin,
että olenkos mie vielä kärröillä
mailman menossa.

Olenkos mie veispuukissa? - olen.
Tiänskös mie, mikä oon hästäkki? - tiän.
Maksankos mie laskut internetissä?
-maksan.

Minusta alko tunthuun,
että mie olen hyvinki kärröillä, jo
ainaski.

Sitte net tehit lissää kysymyksiä.
Olenkos mie viitanu? -olen...koulussa
montaki kertaa. Väärin!
Nyt mulla alko pölättämhään,
että olenkhaan mie putoamassa.

Testi muutako jatku.
Olenkos mie julkassu mithään
juutuupissa? -no emmie kyllä ole...
Kunkas paljo mullon seuraajia instak-
rammissa? - yks juokale meinas minua
lähteä seuhraamaan, ko mie lähin
kaupasta, mutta mie sen karkotin
viihasella kattanolalla.
Testaajat vilkuilit toisiansa.

Ja sillen joku huusi kovala äänellä: "Nyt
tikiloikka!"

Ja mie näin siinä unessa, että mie
hyppäsin seissaalheen ja yritin loikata.
Kierähin kärröiltä alas
ja kärröt jatkoit menheen
ilman minua.

RITVA-ELINA PYLVÄS

Ritva-Elina Pylväs on rovaniemeläinen, mutta kotoisin Tornionjokilaaksoista. Runo Tikiloikka on kokoelmasta Horsmankukkaa, joka ilmestyi huhtikuussa 2023 kustantajana ruotsalainen Barents. Pylväs kirjoittaa sekä suomen- että meänkielisiä tekstejä, romaaneja ja runoja.

CHEERLEADERS - LAATU EDELLÄ HAUSKUUTTA UNOHTAMATTA!

Spirit Shakin' Cheerleaders on vuonna 1999 perustettu cheerleading-seura, joka toimii Kerava-, Järvenpää- ja Tuusula-alueella. Seura on Olympiakomitean tunnustama lasten ja nuorten Tähtiseura, jossa on tällä hetkellä 21 joukkuetta ja noin 550 lasta, nuorta ja aikuista. Seurassa on mahdollista kasvaa harrastajasta aina maajoukkueetasolle asti.

TEKSTI: NUPPU ROUHIAINEN

Sandstorm on Junioreiden level 3 -cheerleading-kilpajoukkue, joka on tarkoitettu vuosina 2005–2010 syntyneille tytöille. Joukkue harjoittelee kolme kertaa viikossa Myrsky Areenalla Saviolla ja kilpailee Start-, Spirit- ja Super-tason kilpailuissa neljä kertaa vuodessa. Fysiikkaa ja akrobatiaa tarvitaan, mutta laji sopii hyvin kaikille lajista kiinnostuneille tytöille.

Terhi Tammilehto toimii toista vuotta Sandstormin joukkueenjohtajana, ”Jojana”.

Kilpajoukkueen valmennus on tavoitteellista.

– Meillä on valmentajina neljä taitavaa nuorta naista (17–24 v.), jotka ovat itse harrastaneet lajia pienestä pitäen. Valmentajat tekevät paljon työtä tyttöjen hyväksi omalla ajallaan. Päämääränä on treenata ahkerasti ja menestyä kisoissa unohtamatta liikunnan iloa ja yhdessäoloa joukkuekavereiden kanssa. Valmentajat ovat valtavan taitavia ryhmän ohjaajina, treenit ja leirit on hyvin

KUVA: ELMA IHATSU

KUVA: TERHI TAMMILEHTO

OSANA MYRSKYPERHETTÄ

Terhi Tammilehto tuli mukaan toimintaan tyttärensä Sannin kautta. Nelisen vuotta sitten urheilullinen tytär halusi kokeilla cheerleadingia ja innostui. Hän oli ensin pari vuotta harrastajatasolla ja nyt 14-vuotias tytär on ollut kaksi vuotta kilpajoukkueessa.

– Hienoa, että tytär harrastaa tätä lajia. Hyvä harrastus ja urheilu ovat tärkeitä koko elämän ajan. Joukkueurheilu kasvattaa

suunniteltu ja toteutettu. Myös ryhmäytymiseen panostetaan. Jokaisella joukkueessa on oma tärkeä rooli. Tarvitaan takareita, pohjia ja nousijoita, joita nostetaan ja heitetään omista stunttiryhmissä. Stunttiryhmät esittävät ohjelman, joka on suunniteltu kisasuorituksien mukaan.

Jokaisella urheilijalla on oma vastuuvaimentaja. Heille voi kertoa ilot ja surut. Heille myös itse ilmoitetaan esim. poissaolot. Tämä opettaa tyttöjä vastuullisuuteen.

Onnistuneen kisan riemua. Kuva on otettu toukokuussa -23 kauden pääkisoista Urhea-hallin pihalla Helsingissä. Juniorien level 3 -joukkue voitti hopeaa. KUVA: ELMA IHATSU

henkisesti tyttöjä, opitaan ottamaan toiset huomioon. Meidän joukkueessa kannustetaan aina kaikkia. Myös muita seuran joukkueita kannustetaan ja ollaan yksi iso Myrskyperhe. Nimi tulee harjoitushallin nimestä.

Ryhmässä Terhi ei ole äiti vaan Jojo, joka takaa tasapuolisen kohtelun kaikille. Hän painottaa, että joukkueessa on ollut parasta ”mieletön yhteishenki ja tekemisen ilo”. Se on näkynyt ulospäin muillekin.

ERIKOISSTIPENDI VUODEN 2023 URHEILUGAALASSA

Joukkueen hyvä yhteishenki palkittiin talvella 2023, kun Sandstorm-kilpajoukkueelle

luovutettiin Valio Akatemia® erikoisstipendi Urheilugaalassa 12. tammikuuta. Stipendin perusteluissa mainittiin mm. se, että valmentajat ja joukkueenjohtajat ovat tehneet ensiluokkaista työtä luodakseen nuorille urheilijoille hyvät ja turvalliset harrastusolosuhteet. Toiminnassa on panostettu myös erityisen paljon yhteishengen, keskinäisen tuen ja liikunnan ilon vaalimiseen. Saadulla palkintorahalla hankittiin maajoukkueen mentaali- valmennusta.

Suomalaisen Naisliiton Helsingin yhdistys myönsi vuonna 2022 seuralle pienen stipendin. Rahoilla järjestettiin mm. yhteinen meikki-ilta, jossa harjoiteltiin kisameikkiä, syötiin ja vietettiin

aikaa yhdessä. Terhi kertoo, että ulkonäköön kiinnitetään huomiota sopivalla tavalla.

– Naisellisuus tulee esille, kun kaikilla on samanlaiset kisapuvut ja kisameikit. Liikunnallinen ja naisellinen puoli yhdistyvät.

– On hienoa päästä seuraamaan lajia läheltä ja kokea iloa ja onnistumisia yhdessä tyttöjen kanssa. Toki pettymyksiäkin tulee, mutta niistä selviydytään yhdessä. Pettymykset kuuluvat elämään ja ne kasvattavat, kun ne käsitellään. Koskaan ei treenata suut irvessä ja ehdottoman tärkeää on, että jokaisen treenin jälkeen kaikilla on ollut kivaa ja hyvä mieli, Terhi kiteyttää oman kokemuksensa kilpajoukkueen joukkueenjohtajana, Jojana. ☺

Kirjoittaja Alma Lehmuskallio on Oulun teatterin taiteellinen johtaja. KUVA: KATI LEINONEN

TASA-ARVON TOTEUTUMINEN TEATTERITAITEESSA

TEKSTI: ALMA LEHMUSKALLIO

Aloitin tekstini lainauksella:

”Hänen on aina pidettävä mielessään, miten suuri asia on kyseessä, kun toisille ihmisille esitetään maailmaa, jossa heidän on elettävä.”

Lainaus on kuuluisan saksalaisen teatterintekijän **Bertolt Brechtin** lausuma ohje lavastajalle 1930-luvulla,

siis lähes sata vuotta sitten. Tästä vastuusta ei sadassa vuodessa ole päästy eroon, päinvastoin sen merkitys vain koko ajan kasvaa.

Tein Suomen teatteriohjaajat ja dramaturgit ry:lle vuosina 2014-2019 selvitystä siitä, ketkä ohjaavat vakituista valtion tukea saavien ammattiteattereiden esitykset. Tällä kuuden vuoden aikajaksolla tarkasteltuna ohjaajamiehet ohjasivat esityksistä 60 prosenttia ja ohjaajanaiset 38 prosenttia (lopun olivat ryhmäohjauksia). Luvuissa oli pientä kehitystä tasapuolisuutta kohti näiden kuuden vuoden aikana. Teatterinjohtajissa jakauma on nykypäivänä suurin piirtein samanmoinen, reilu 60 prosenttia miehiä ja reilu 30 prosenttia naisia.

(Tässä tulen samalla antaneeksi ymmärtää, että sukupuolia olisi olemassa vain kaksi. Näinhän ei tietenkään ole, mutta tasa-arvon kannalta tilastojen sukupuolittaminen tuo esiin olennaista tietoa.)

Tätä kallistusta miesten puolelle ei selitä se, että ammattikentällä olisi enemmän ohjaajamiehiä kuin -naisia. Ohjaajaliiton jäsenistä yli 50 % on naisia, samoin koko 2000-luvulla Taideyliopiston Teatterikorkeakoulussa opiskelleista ohjaajista.

Edelleen vinkkelimpi vinouma on, kun tarkastellaan ohjaajia näyttämön koon mukaan, sillä ohjaajamiehillä on vielä selvempi yliedustus suurilla näyttämöillä. Suomen suurin puheteatteri-

Meillä on jargon tasa-arvon mallimaasta, että tasa-arvo olisi ikään kuin valmis.

näyttämö on Helsingin Kaupunginteatterin suuri näyttämö, jonne mahtuu yhtä esitystä katsomaan kerrallaan 923

ihmistä. HKT:n suurelle näyttämölle on vuosina 2000-2022 valmistettu yhteensä 74 uutta ensi-iltaa. Näistä kolmella (kylä, kolmella) on naispuolinen ohjaaja, siis neljällä prosentilla. 96 prosenttia Suomen suurimman näyttämön esityksistä on miesten ohjaamia. Siellä, missä resurssit tehdä ja yleisöt jotka katsovat, ovat kaikkein suurimmat. 2000-luvulla, täällä tasa-arvon mallimaassa.

VALINTOJEN TAUSTOJA

En usko, että valinnat ovat kailta osin tietoisia, vaan osin alitajuisia. Me tykkäämme suosia itsemme kaltaisia ihmisiä, ja päätöksentekijöiden omat mieltymykset, ennakkoluulot ja käsitykset esimerkiksi sukupuolesta vaikuttavat taustalla aina, kaikkiin valintoihin.

Kirjoitin ohjaajien sukupuolirakenteen vinoumasta jutun Teatteri&Tanssi+Sirkus-lehteen vuonna 2018, ja haastattelin sitä varten tasa-arvotutkija **Marjut Jyrkistä**, joka vastasi miksi-kysymykseen näin:

Naisia syrjitään teatterintekijöinä. Sukupuoli vaikuttaa myös käsitykseen pätevyyydestä.

”Teatteri ei ole ainoa ala, jossa sukupuolikysymys ei näy. Voi olla, että oma ala katsotaan niin poikkeukselliseksi, etteivät tasa-arvon tai syrjinnän mekanismit koske sitä. Ihmisillä on taipumus katsoa muualle ja selittää sitä, miksei tämä meille ole validi kysymys. Lisäksi meillä on jargon tasa-arvon mallimaasta, että tasa-arvo olisi ikään kuin valmis. Emme pysty katsomaan kriittisesti, onko todella näin.”

Jos haastan esimerkiksi muita johtajia sukupuolikysymyksestä, niin vastauksena on lähes poikkeuksetta se, että ”meillä sukupuoli ei vaikuta valintoihin millään tavalla, ainoastaan pätevyydellä on väliä”. Samaan aikaan tilastoista nähdään, että näin ei ole, vaan naisia teatterintekijöinä syrjitään. Ja toisaalta on hyvä muistaa, että sukupuoli vaikuttaa myös käsitykseen pätevyyydestä.

Sitten voi kysyä, että mitä väliä tällä on. No, esimerkiksi vaikka jos haluaa noudattaa lakia, niin sillä on väliä. Kaikkia työnantajia Suomessa sitoo tasa-arvolaki, jonka mukaan työnantajan tulee edistää sukupuolten tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Siinä todetaan myös,

että työnantajan on luotava miehille ja naisille yhtäläiset mahdollisuudet uralla etenemiseen. Lain noudatta-

minen ei ole kehoitus tai suositus, vaan käsky.

Tasa-arvoa voi perustella myös esimerkiksi työhyvinvoinnin parantamisella ja taloudellisella kannattavuudella. Haastattelemani tutkija Jyrkinen suhtautuu kuitenkin kriittisesti näiden pe-

Oulun teatteri - Ei kertonut katuvansa, ohjaus Piia Peltola. Kuvassa Sami Lalou ja Heli Haapalainen.
KUVA: JANNE-PEKKA MANNINEN.

rustelujen tarpeeseen:

”Kysymystä voidaan tarkastella monesta näkökulmasta, mutta sinällään tasa-arvon tärkeyttä ei tarvitse erikseen perustella. Syrjimättömyys kuuluu perusoikeuksiin ja on lähtökohta koko yhteiskunnassa, myös perustuslaissa ja työelämän säätelyssä.”

KENEN NÄKÖKULMASTA
TEATTERIA TEHDÄÄN, KENEN ÄÄNI
SIELLÄ KUULUU?

Tämän itsestäänselvyyden lisäksi, että kaikille pitää taata perusoikeudet, voidaan palata alussa mainittuun Brechtin lausumaan. Taiteellinen teos näyttämöllä on aina näkemys tai ehdotus maailmasta, oli tyyliä sitten keittiörealismi tai avaruus-scifi. Me emme pelkästään tarkastele tai peilaa todellisuutta,

me myös luomme sitä. Sen takia on äärimmäisen tärkeätä miettiä, mistä näkökulmasta meidän näyttämöillämme teatteria tehdään, keiden ääni siellä kuuluu, kenelle teatterityöhön kuuluva taiteellinen vapaus annetaan.

Tämä kysymys ei tietenkään kilpisty pelkästään ohjaajien sukupuolen tarkasteluun, vaan vastuuseen kuuluu tarkastella myös liitua muitakin syrjintäperusteita, kuten vaikka etnisyyttä, yhteiskuntaluokkaa tai seksuaalisuutta. Erilaiset syrjintäperusteet vaikuttavat usein myös ristikkäin toisiinsa. Ja ohjaajat ovat tietysti vain yksi ammattikunta, jonka ajattelu ja katse määrittää sitä, mitä me näyttämöllä näemme.

En halua, että kukaan kokee tulevansa ei-edustetuksi Oulun teatterissa, ei näe koskaan itsensä kaltaista ihmistä näyttämöllä

tai ajattelee, että teatteri tai taide ylipäätään ei ole häntä varten. Me saamme julkista tukea siihen, että esityksemme saavuttavat mahdollisimman suuren osan ihmisistä. Meille ovat tervetulleita kaikki, ja siksi on pidettävä huolta siitä, että meidän näyttämöiltämme on mahdollisuus tunnustaa ihan kaikenlainen itse.

Siis:

”Hänen on aina pidettävä mielessään, miten suuri asia on kyseessä, kun toisille ihmisille esitetään maailmaa, jossa heidän on elettävä.”

Teksti on alun perin kirjoitettu
puheeksi Pohjois-Pohjanmaan liiton
Naistenpäivän tilaisuuteen Oulun
teatterissa 8.3.2023

VAPUT - NAISEN AIKAA

TEKSTI: MERJA ARNDT · KUVA: HANNU KOVANEN

Vaput on jyväskyläläinen 30 laulajan naiskuoro, jonka historia ulottuu v. 1906 asti. Tuolloin musiikin lehtori **P.J. Hannikaisen Alli**-puoliso perusti naisille kotikuoron, josta tuli v. 2010 ”Vaput”. Vanhimman edelleen toimivan suomenkielisen naiskuoron vappukonserttiperinne jatkuu aktiivisena: joka vappu kuorolaiset tarjoilevat itse leivottuja täytkekakkuja kahvin kera konsertin väliajalla.

Vappujen kuoronjohtajana on toiminut viimeiset 25 vuotta musiikkipedagogi **Ulla Kotamäki**. Ohjelmisto on laaja ulottuen iskelmistä ja kansanmusiikista kirkkomusiikkiin - ja jopa räppiin. Ullan valoisa persoona ja lempeän vaativa johtamistapa rohkaisee ja antaa kuorolle mah-

dollisuuden kehittyä paremmaksi ilman turhaa painetta. Silti harjoittelu on tavoitteellista.

Vapuilla ja Suomalaisen Naisliiton Jyväskylän osastolla on yhteisiä jäseniä ja yhteyttä pidetään myös yhteisomistuksessa olevan asunto-osakkeen asioissa. Esim. keväällä 2022 istutettiin yhdessä kaksi omenapuuta asuintalon pihamaalle osaston juhluvoden kunniaksi Vappujen laulun myötä.

Naisten ääni -verkkojulkaisun perustajan **Maritta Pohlsin** toteamus historian tuntemisen välttämättömyydestä on Vapuilta kunniassa. Historiikki esitellään uusille kuorolaisille, kuoron vanhoja kuvia jaetaan somessa, ja viime vuonna saimme esittää yli 100 vuoden takaista Vappujen

ohjelmistoa Sulasolin laulujuhlien historia-seminaarissa. Paljon on ohjelmisto muuttunut, mutta ydin on edelleen sama: laulamisen ilo.

Vaput on mahdollistanut yli 115 vuoden ajan naisille hengähdysketken arjesta. Kuoron kautta on löytynyt paljon ystävyssuhteita ja yhdessäolo on auttanut kuorolaisia vuosikymmenien saatossa niin yhteiskunnallisesti kuin yksityisestikin vaikeiden elämänvaiheiden yli.

Yhdessä laulaminen ja taitava kuoronjohtaja kokoavat kuorolaiset vuosi ja vuosikymmen toisensa jälkeen viikoittaisiin harjoituksiin ja esiintymisiin. Harrastus kehittää, on hyväksi terveydelle ja antaa kuorosiskoille kallisarvoista omaa aikaa, Vappuaikaa, Naisen aikaa. ☺

Kesällä 2023 Vaput kävi esiintymässä Kaustisen kansanmusiikkijuhlilla.

Naisten yritysidealovat

Kotimaista, ekologista, uutta

Lähtökohta ja lopputulos. Itäsuomalaisesta raakavillasta jalostuu suomalaisilla kasveilla värjättyä pehmeää käsityölankaa. Anniina Nykäsen yllä oleva pusero on neulottu sekoitelangasta, jossa on villaa ja kierrätyskuitua.

VILLAN PALVELIJA

TEKSTI JA KUVA: PIRKKO KESKINEN

Kun nurmeslainen äidinkielenopettaja **Anniina Nykänen**, kahden pienen lapsen äiti, sai kevättalvella 2021 idean kotimaista villaa jalostavan kehräämön perustamisesta, hän ei aikaillut. Puolen vuoden kuluttua firma, Idän kehräämö Oy, oli perustettu, tilat löytyneet ja koneet Italiasta tilattu. Varsinainen toiminta pääsi alkamaan huhtikuussa 2022.

– Lasten kanssa hiekkalaatikolla istuessa soitin varmaan sata puhelua ja selvittelin asioita, Nykänen muistelee. Monenlaista säätämistä on riittänyt vauhtiin päästyäkin.

Kymmenen vuotta opettajana työskennellyt Nykänen ei

ollut kyllästynyt työhönsä, eikä ratkaisun takana ollut mitään muutakaan dramaattista.

Jutun juju on villa, materiaali, jota hän rakastaa. Käsitöiden tekeminen oli ollut hänelle lapsesta lähtien enemmän kuin harrastus, se oli elämäntapa.

Idän kehräämössä tehdään lankaa kotimaisista Suomen-lampaan ja Kainuun harmaksen villasta ja jonkin verran käytetään Paimiosta tulevaa kierrätyskuitua. Villa tulee lampureilta pääosin 250 kilometrin säteellä Nurmeksista. Kaikki vaiheet raakavillan pesusta luonnonväreillä värjäämiseen tehdään itse.

– Pellolta puikoille, Nykänen

sanoo. Materiaali on oikukas. Kehräämössä ollaan villan palvelijoita. Yrittäjän itsensä lisäksi kehräämössä työskentelee **Paula Härmä**, joka on myös keraamikko.

Tuotanto menee harrastelangoiksi loppukäyttäjille. Lisäksi tehdään ns. rahtityötä eli kehrätään eri puolella maata olevien lampureiden villoja heidän omia tarkoituksiaan varten. Jälleenmyyjiä Idän kehräämöllä ei ole, mutta Anniina Nykänen ei sulje mitään toiminnan kehittämisen näkymiä pois. Yrityksen arvot, kotimaisuus, ekologisuus ja yhteisöllisyys pysyvät. Asiakkaita ja yhteistyökumppaneita tavataan oman myymälän ja kehräämövierailujen lisäksi tapahtumissa. Niistä Nurmeksessa kerran kesässä järjestettävä Idän villafestarit on pääjärjestäjänä toimivalle Nykäselä suurin ponnistus.

Nykästä vähän hymyilyttää kysymys alan arvostuksesta. Naisten vähäpätöisenä puuhastelunahan sitä helposti pidetään. Moni ei tunne edes alan taloudellista merkitystä puhumattakaan siihen liittyvistä pehmeistä arvoista – materiaalin, käsityöharrastuksen ja siihen kytkeytyvän taiteen yhteisöllisyyttä tukevasta ja terveydelle hyvää tekevästä ominaisuuksista.

Lue lisää:
www.idankehraamo.fi

HUKKASIINI®-PALJASJALKAKENKÄ ON UNIIKKI JA EKOLOGINEN

TEKSTI: KIRSI SAND · KUVA: TIMO TUVIALA / TAVATON MEDIA

Nuori naisyrittäjä Nanna Nikunen pyörittää jalkineyritystään Kouvolassa, Voikkaalla. Hän valmistaa käsityönä nahkaisia paljasjalkakenkiä, Hukkasiineja. Yritys on toiminut vuodesta 2021.

Nanna Nikunen työskenteli alun perin tekstiilityön, teknisen työn sekä biologian aineenopettajana. Idea jalkinealan yrityksen perustamiseen heräsi perhevaipan aikana, lasten ollessa pieniä.

– Olen opiskellut myös nahkateiden tekemistä ja kaavoitusta. Aloin itse opetella kenkien valmistamista. Kengät ovat käsityötä, jokainen pari on uniikki. Olen työskennellyt pääasiassa yksin, mutta tänä vuonna on ollut mahdollisuus palkata avuksi yksi osa-aikainen työntekijä, Nanna Nikunen kertoo. – Nahka on kehitettävä materiaali. Nautin käsillä tekemisestä ja työn luovuudesta.

ÄITIEN IHMETTELY JA SINNIKKYYS JOHTI PALKITTUUN VIENTIYRITYKSEEN

TEKSTI: PIRKKO PIETILÄINEN

Josi iho voidaan paikata laastarilla, niin miksei rikkimennyt vaatekin? Lukuisien yhteydenottojen asiantuntijoihin sekä osittain sattumankin kautta äidit löysivät ratkaisuksi tähän arkiseen tarpeeseen Vaatelaastarin ja perustivat vuonna 2018 yrityksen, FabPatch

Oy:n. Yrityksen perustajatiimissä on kolme naista, ”The three Finnish mums”, **Jetta Liukkonen**, **Anne Jurvelin-Pummila** ja **Taija Sailio**.

Tuotanto on pysynyt Suomessa ja vientiä on jo mm. Australiaan ja Uuteen-Seelantiin. Bu-

Yritys korostaa ekologisuutta ja vastuullisuutta. Jalkineet valmistetaan kotimaisten huonekalutehtaiden ylijäämänahasta. Materiaali on joko kotimaista tai Euroopan alueella tuotettua.

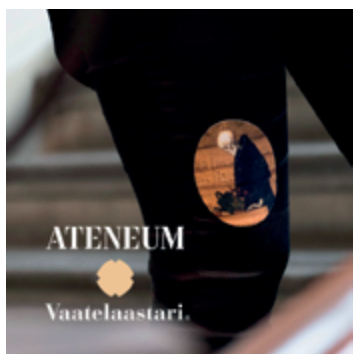
Paljasjalkakengät ovat jalan muotoisia, mukavia kenkiä, joissa jalka liikkuu luonnollisella tavalla, Nanna Nikunen luonnehtii. – Hukkasiini on riistämätön – ei siis riistä tekijöitä – ja raastamaton – eli on käyttäjälleen mukava. Hukkasiinit ovat monen tilaisuuden kenkiä: ne käyvät sekä farkkujen että mekkojen kanssa, yhtä hyvin metsäpolulle kuin illalla ravintolaan.

Hukkasiinit ovat saaneet hyvän vastaanoton. Kenkiä on eri malleja ja niillä hauskat nimet: Juureva, Keponen ja Hilpasu. Yrityksen varastosta löytyy eri kokoja ja värejä. Kenkiä saa myös mittatilaustyönä. Tuotteista 70 prosenttia myydään verkkokaupan kautta, mutta myyntiä on myös omassa pajapuodissa, messuilla ja muissa myyntitapahtumissa.

Lue lisää:
hukkasiini.fi

siness Finlandin NIY (Nuoret innovatiiviset yritykset) -rahoitus vauhdittaa kansainvälistymistä. Henkilömäärä on nyt seitsemän. Yritys on ollut koko ajan voitollinen ja sijoittajat ovat tulleet mukaan 2023.

Palkintoja on tullut: 2023 vuo-

Ateneum X Vaatelaastari®
KUVA: VAATELAASTARIN TUOTEKUVASTOSTA

den startup-yrityksenä Oulussa ja valtakunnalliset Vuoden Vastuullisuusteko ja Vuoden Design-teko 2022. Yrityksellä on Suomalaisen Työn Liiton sekä Design from Finlandin Avainmerkit.

Brändiyhteistyökumppaneita on kolmisenkymmentä. Kansallistaidetta löytyy Ateneumin kanssa yhteistyössä tehdyistä paketeista. Samoin yrityksen ovat löytäneet työvaatevalmistajat, joille kuten monille muillekin laastari tehdään heijastavina. Hevostarvikkeita valmistava yritys ja Suomen Olympiakomitea ovat saaneet omat kustomoidut tuotteensa, samoin Joutsen Finland ja Luontokauppa ovat mukana brändiyhteistyössä. Muumi- ja Haisuli -aiheiset Vaatelaastari® -paikat löytyvät Eurokankaan valikoimista. Koulut käyttävät tuotteita varainkeräyksessään ja yritykset liikelahjoina. Yhteistyöaloite tulee useimmiten asiakkaalta.

Merinovillan käyttömahdollisuus on avannut markkinat Uuteen Seelantiin.

Vaatelaastari kiinnostuu lusiikalla hankaamalla ja niitä voi ostaa Suomessa ja yli 700 myymälästä, mm. Prismoista ja Citymarketeista. [Lue lisää: vaatelaastari.fi](https://www.vaatelaastari.fi)

AKTIVISTIMUMMOT KOTONA, KADUILLA JA KABINETEISSA

Mummojen huoli lastenlastensa tulevaisuudesta kohdistuu nyt enenevästi ilmastomuutokseen. Mummot haluavat turvata kaikille lapsenlapsille maailman, jossa voi elää. Nämä ajatukset saivat 12 aktiivimummoa perustamaan neljä vuotta sitten Aktivistimummot-liikkeen.

TEKSTI: PIRKKO PIETILÄINEN
KUVA: ANU HARKIN ALBUMI · PIIRROKSET: ANNE LEPPÄNEN

Aktivistimummot-liike on paisunut niin, että aktivistimummojen Facebook-sivuilla on liittynyt yli 6500 samanhenkistä, X:ssä eli entisessä Twitterissä heitä on yli 2200 ja Instagramissakin yli 500 eli koossa voi olla jo liki 10 000 mummojen joukko.

”Aika ja kokemus auttavat panemaan asioita ja kokemuksia perspektiiviin ja perspektiivi antaa joustavuutta ja toipumiskykyä”, liikkeen perustajiin kuuluva **Anu Harkki** sanoo. Hän itse toimii EU:n ilmastolähettiläänä ja on kouluttautunut **Al Goren** organisaatiossa ilmastopuhujaksi. Aktivistimummot tahtovat vahvistaa toivoa ja toivon ylläpitoon tarvitaan nyt tekoja. Moniammatillinen mummojoukko nostaa esiin aiheita ja tekoja, joissa mahdollisimman moni voi olla mukana. Vuosi sitten teemana oli energian säästö, tänä kesänä päällimmäisenä rantojen ja vesien suojelu. Jatkuva teema on metsistä huolehtiminen niin että biodiversiteetti eli luonnon monimuotoisuus säilyy. Luonnonperintösäätiön Mummonmetsä-kampanjaa on suositeltu yhdeksi lahjavaihtoehtoksi, ja pian varat suojeltavan metsän ostoon ovatkin koossa.

Kaiken toiminnan perustana on tutkittu tieto ja tiedetään, että yli 98% ilmastotutkijoista on sitä

Mielenosoitukseen valmistautumassa.

mieltä, että ilmastomuutos on ihmisen aiheuttama. Tämän vuoden heinäkuu oli maailman mitaushistorian kuumin ja 4.7. samoin kuumin päivä.

isoätien liikkeen muista ilmastoryhmistä: mummot pystyvät vertaamaan, millaista oli ilmasto 40 – 50 vuotta sitten siihen, - millaista se on nyt.

YHTEISTYÖTÄ JA KAMPANJOINTIA

Aktivistimummojen tärkeä toimintamuoto on faktatiedon konkretisoiminen ja levittäminen. Sitä varten on pidetty kaikille suunnattuja tilaisuuksia tärkeistä aiheista pari kertaa vuodessa. Lasten ja nuorten ilmastoahdistuksen lieventäminen on yksi tärkeä teema, myös ilmaston ja terveyden yhteys kiinnostaa.

Koska yhteistyössä on voimaa, Aktivistimummot osallistuvat muiden ilmasto- ja luontojärjestöjen tapahtumiin ja kampanjoihin.

Päättäjille on kirjelmöity ja käyty heitä joukolla puhuttamassa. Kansainvälisiin alan järjestöihin pidetään yhteyttä, esimerkkinä Our Kids' Climate, jonka sivuilla tutkimusprofessori, aktivistimummo **Helena Kääriäinen** kertoo ilmastoajatuksiaan. Hänen mukaansa mummo-viisaus erottaa tämän

”SANOI MUMMO KUN...” – ARJEN ILMASTOTEKOJA

Arjen ilmastotekoihin löytyy aktivistimummojen Facebook-sivulta runsaasti hyviä vinkkejä ja ihmiset kertovat siellä, mitä itse tekevät ilmastokriisin hillitsemiseksi. Mummon ja lastenlasten yhteisestä roskapussikampanjasta ja sen käytännön toteutuksesta vinkataan aktivistimummojen Facebook-sivuilla. Esimerkkinä kerrotaan toiminnasta ympäristökaupunki Lahdessa, jossa on perustettu roskapihtilainaamo. Eräs mummo kertoo siellä myös viikko-ohjelmaansa sisällyttämästään kirjeestä päättäjälle – joskus niihin vastataan.

Kuvissa olevat ”sanoi mummo kun...” -sloganit ovat mummot kehittäneet yhdessä ja ne on visualisoinut aktivistimummo **Anne Leppänen**. Näitä osuvia energiakampanjan iskulauseita on vielä monia lisää mm. aktivistimummojen Instagramissa. [aktivistimummojen Instagramissa.](https://www.instagram.com/aktivistimummot)

© Otos sarjakuvataiteilija Jyrki Nissisen piirtämästä sarjakuvasta Canthin novelliin *Köyhää kansaa*.
Lähde: *Minna & miehet*. Minna Canthia sarjakuvina, Asema 2010.

MINNA CANTHIN NOVELLI KÖYHÄÄ KANSAA ON MYÖS NYKYAIKAA

TEKSTI: RIITTA MÄKELÄ

Minna Canthin (1844 Tampere–1897 Kuopio) kirjallinen tuotanto on paljon muutakin kuin oman aikansa ja ihmisten realistista kuvausta. Canthin tekstien sisältö ja sanoma yltää nykyaikaan.

Canth asui Jyväskylässä (1863–1879) ja Kuopiossa (1853–1863 ja 1880–1897). Jyväskylässä hän oli miehensä **J. F. Canthin** lehden avustaja sekä monipuolinen uutisten ja kaunokirjallisten tekstien ja novellien kirjoittaja. Hän oli myös kaupungin köyhien ja sairaiden auttaja (nykytermillä sanottuna vapaaehtoistyöntekijä). Jyväskylässä hän koki syvän masennuksen miehensä kuoltua 1879 vähän ennen perheen 7. lapsen syntymää.

Kuopiossa Minna Canth oli suurperheen yksinhuoltaja, kauppias, lehtinainen, Suomen ensimmäisiä realismin kirjailijoita sekä yhteiskunnallinen vaikuttaja taiteen ja tieteen uusimpia virtauksia käsitelleessä ”Minnan salongissa”. Ensimmäiset Kuopiossa kirjoitetut teokset ovat näytelmät *Roinilan talossa* (1885) ja *Työmiehen vaimo* (1885).

Näitä seurasi novelli *Köyhää kansaa* (1886), joka ottaa voimakkaasti kantaa ihmisten tasiarvon ja hyvinvoinnin puolesta sekä kritisoi luokkaeroja ja maallista uskontoa. Teos esittelee kuin valokuvan tarkkuudella köyhän, alituisessa nälässä elävän Holpaisen perheen, Mari-äidin ja hänen tärkeimmän apulaisensa,

puolisokean, heiveröisen Hellun, vikkelat pojat Petun ja Villen sekä kuolemaa tekevän Anni-vauvan sekä asunnon ja sen vuokramaksuvaikeudet. Isä-Holpainen on työtön ja Marin mielestä luottaa liikaa Jumalaan. Marin uupuminen syveni pian sairauksiksi ja vei hänet köyhien hoitolaitokseen. Rouvasväen yhdistys ja hurskasteleva Heikura-pastori saavat terävän eikä niin myönteisen kuvansa Canthin henkilögalleriaan. Novellin ”hyviksiä” ovat avulias naapuri Tiina-Katri, tytär Hellu, rauhoittava aviomies (saa lopulta työtä rautatien rakentajana) sekä lääkäri, jonka mielestä ”Rikkaus pois ja köyhyys. Kaikille työtä ja ruokaa. Siinä ensimmäinen ehto.”

CANTH JA SARJAKUVA

Minna Canthin laaja kirjallinen tuotanto käsittää 15 yksitisteistä ja lisäksi lukuisten kokoelmateosten novelleja ja kertomuksia. Kirjallista tuotantoa on esitetty näytelminä, elokuvina, nukke-, musiikki- ja tanssiteatteriesityksinä, monissa näyttelyissä ja –oivaltavasti sarjakuvana.

Kirja *Minna & miehet* (2010), kokoa yhteen Minna Canthin novellien *Köyhää kansaa* (1886), *Epäluulo* (1891), *Eräs Puijolla käynti* (1891), *Hemmo* (1877), *Kuoleva lapsi* (1888) tekstit ja sarjakuvapiirtäjien **Jyrki Nissinen, Jyrki Heikkinen, Reijo Kärkkäinen, Petteri Tikkanen, Pentti Otsamo**, persoonalliset sarjakuvatulkinnat. Kunkin piirtäjän persoonallinen käsiala ilmentää hyvin novellien sisältöjä. Jyrki Nissisen kovat viivat toistavat *Köyhää kansaa*-novellin armottomuutta – ennen ja nykyajassa.

Mutta nimimerkki Jope ei kuvita, hän piirtää, miten Jope ja hänen rakkautensa kohde, Minna Canthin patsas, kohtaavat kännyköiden välityksellä. ☺

Lähteitä:

Minna Canth, *Köyhää kansaa*. Kokoelmateoksessa *Elävä kansalliskirjallisuus*, toim. Eino Kauppinen. Otava 1961.

Marja Rysä, *Köyhää kansaa*. Esitelmä, Oulun Akateemiset Naiset ry. 22.3.2017.

Minna & miehet – Minna Canthia sarjakuvina, toim. Ville Ranta ja Mika Lietzén, Asema 2010.

fi.wikipedia.org/wiki/Minna_Canth.

Pro gradu -työ tutkii LAPIN NAISEVAKKOJEN KOKEMUKSIA

TEKSTI: RAILI ILOLA · KUVA: JARI HANNUNIEMI / AINEEN TAIDEMUSEO

Tornionlaaksosta kotoisin olevan FM **Brita-Kaisa Välimaan** pro gradu -tutkielma ”*Miehet lähiti rintamalle ja me lähettiin karjan kanssa Ruotsiin*” – *Lapin sodan naisevakkujen kokemukset evakkoajasta ja Ruotsista* tarkastettiin Tampereen yliopistossa vuonna 2022. Päälähteaineistona on Välimaan haastattelemat kaksitoista pohjoissuomalaista naista.

On tärkeää naisasialiikkeelle, että naisten moniosaaminen sota-aikana tulee esille tutkittuna tietona. Sotahistoriassahan se on aliarvioitu.

”HYVÄ KUN PÄÄSI!”

Organisoitu lähtö loi turvallisuutta. Lapin läänistä eivät asukkaat lähteneet saksalaisia pakoon sodan alkuvaiheessa 1944 suin päin, vaan evakuointi tapahtui valtioiden välisen sopimuksen perusteella viranomaisen toteuttamana. Evakot kokivat tämän turvallisena ratkaisuna ja luottamus viranomaisiin oli korkealla.

Lähteminen oli vaikeaa. Ruotsin rajan ylitys merkitsi kuitenkin pelastusta ja kunnon ruokaa. Evakot eivät moittineet olosuh-

Aineen taidemuseon assistentti Brita-Kaisa Välimaa.

teita. Tosin taloudellista hyväksikäyttöä ilmeni jossain määrin ja täisauna oli nöyryyttävä kokemus jokaiselle.

MIKÄ YLLÄTTI TUTKIJAN?

– **Yllättävintä tutkielmassa** oli, että evakkojen kokemuksiin ei vaikuttanut juurikaan se, mistä he lähtivät, vaan se, olivatko he evakossa rajaseudulla vai syvemmillä Ruotsissa, eri kieli- ja kulttuurialueella. Ennakkoon ajateltiin, että rajaseudulta lähteneillä olisi ollut helpompaa syvemmillä Ruotsissa kuin muualta lähteneillä, mutta tällä ei kuitenkaan ollut merkitystä, toteaa Brita-Kaisa Välimaa. ☺

LAPIN SODAN SIVILIVÄESTÖN KOHTALO / LAPIN SOTA 15.9.1944 – 27.4.1945

Lapin läänin väestöstä 75 % evakuoitiin. 65 000 siirrettiin Ruotsiin pakolaisleireille. • Nautoja evakuoitiin 22 000 Ruotsiin pääasiassa kävelen. Lapsen ja nuoret naiset kuljettivat karjan. • Lapin sodassa Suomi menetti 774 miestä kaatuneina ja 262 kadonneina (näistä jäi 164 vangeiksi) sekä 2 904 haavoittui. • Poltetun maan taktiikan takia Lapin läänissä tuhoitiin arviolta 40–46 % koko läänin rakennuskannasta. Rovaniemi tuhoitiin melkein kokonaan. Lähde: Wikipedia

SAAMELAISUUDEN TAAKKA PAINAA

ANNA JOEN VIRRATA • MER FILM • NORJA/RUOTSI/SUOMI • 2023

Ohjaus ja käsikirjoitus: Ole Giæver • Pääosasissa: Ella Marie Hætta Isaksen, Gard Emil, Marie Kvernmo

Kuka minä olen? Missä ovat juureni? **Ole Giæverin** ohjaamassa epookkidraamassa *Anna joen virrata* kaksi saamelaista pohtii vastauksia näihin kysymyksiin. Toisen heistä, norjansaamelainen opettaja Ester, häpeää saamelaisuuttaan, samoin hänen äitinsä. Mutta hänen serkkunsa Mihkkal on ylpeä saamelaistaustastaan. Hän pukeutuu saamenpukuun, kohtaa norjalaisten halveksunnan ja ennakkoluulot ja onnistuu saamaan Esterin mukaan kansanliikkeeseen, joka vastustaa vesivoimalan rakentamista Alat-

tionjokeen 1970-luvulla. Toisen heistä on murruttava.

Ohjaajan erinomainen ratkaisu tempoltaan verkkaisessa elokuvassa on Esterin oman identiteetin ja epäroinnin kuvaaminen tosipohjaisessa tapahtumavyöryssä, joka ylitti uutiskynnyksen, jos ei nyt koko maailmassa, niin ainakin Pohjoismaissa. Elokuva on edelleen ajankohtainen pohjoisessa, jossa valtavat investoinnit, työpaikat ja raha ohjaavat päättäjiä ja jättävät yksilön oikeudet sivuraiteelle, ei koskaan pääradalle.

YK:n alkuperäiskansojen kollektiivisten oikeuksien julistuksen toteuttaminen aiheuttaa närää Pohjoismaissa ja varsinkin Suomessa. Miksi meidän on niin vaikea hyväksyä saamelaisten itsemääräämisoikeutta, oikeutta henkiseen ja aineelliseen kulttuuriin, oikeuksiin alueiden käytöstä, elinkeinosta ja luonnonvaroista? Hävittämmekö vähitellen Euroopan ainoan alkuperäiskansan kulttuurin? Pyyhkäisemmekö 100 000 saamelaista pois silmistämme? Anna joen virrata antaa vastauksen.

RAILI ILOLA
KUVA: MER FILM

MINNA RYTISALO
Jenny Hill
WSOY 2023

Jenni Mäki on kuka tahansa nykypäivän tavallinen keski-ikäinen

kohta viisikymppinen nainen, joka yhtenä päivänä havahtuu rutiininomaiseen elämäänsä. Hän alkaa syntyä uudelleen jokisikin sellaiseksi, joka hän on ollut alusta asti, mutta joka on vuosien

verralla himmentynyt.

Kirjailija **Minna Rytisalo** (1974) on syntynyt Sodankylässä ja asuu Kuusamossa. Hän on toiminut lukion äidinkielenopettajana Kuusamossa, mutta työu-

pumus vei hänet sairauslomalle. Hän irtisanoutui opettajanvirastaan keväällä 2022, koska koki, ettei voinut tehdä rakastamaansa työtä kunnolla (HS 10.8.2023 haastattelu).

Jenny Hill on kirjailijan kolmas romaani. Päähenkilö, vähän alle viisikymppinen nainen, opettelee kyseenalaistamaan asioita. Koko elämänsä Jenni on ollut kiltti kunnollinen tyttö kotona, koulussa, avioliitossa ja työpaikalla. ”Hän on aina etsinyt vastauksia itsensä ulkopuolelta, kysynyt neuvoja ja noudattanut ohjeita. Eikä sillä ole lopulta väliä, mistä hän sai viimeisen toimeenpanevan lähtösäyksen. Väliä on vain sillä, että hän on lähtenyt ...” (s. 12).

Kirjan alussa kertojaääni kuvailee Jenny Hilliä odottamassa takkia. Hän on lähdössä lentokentälle yllään mukavat matkustusvaatteet ja jalassaan uudet mustat lenkkarit. Lopuksi päädytään kuvaamaan samaa taksin odotusta. Välissä kertomus, miten Jenni Mäestä tulee Jenny Hill. Jennyksi muutosmatkaa siivittävät tajunnanvirrassa leijuvat Ajattaret: Tuhkimo, Lumikki, Ruusunen, Kerttu, Tähtäpää ja Punahilkka. ”Tämä kanava on meille varattu, ja vaikei hän kuulis meitä nyt, tämä kaikki tallentuu ulottuvuussien välille.” (s. 10). Kiinnekohtia ovat myös Jennin terapeutin kehoituksesta kirjoittamat kirjeet, joissa Jenny voisi olla aito itsensä. Hän suuntaa kirjeensä kuvitellulle rouva Brigitte Macronille.

Päähenkilön muodonmuutos ei kuvata loistavana menestys-

tarinana, vaan luku luvulta Jennin muutos Jennyksi kuvataan raadollisiksi ponnistuksiksi, ylä- ja alamäkiin. Muutos alkaa siitä, kun Jenni istahtaa muutaman pahvilaatikon ja matkalaukun kanssa taksiin muuttaakseen perheen merenrantatalosta keskustasta vuokraamaansa yksioön. Hän jättää työmatkalla olevalle miehelleen lapun ”menin nyt”, ja kynä piirtää puolivahingossa allekirjoitukseksi Jenny.

Pidin kirjan monikerroksisuudesta, tavoista, joilla kirjailija etäännyttää ja lähentää päähenkilön kokemuksia ja muistoja. Minulle sopii hyvin kirjan leikittely toden ja mielikuvituksen rajamaastossa. Myös valinta käyttää kertojaa sopii hyvin kirjan luonteeseen. Monikerroksisuutta tukevat Ajattarien välirepliikit tai mielikuvituskirjeiden purkaukset rouva Macronille.

Teos näyttää, että jokainen tavallinen nainen voi löytää itsensä jumalattaren, kun suostuu katsomaan omien rajoittavien ajatustensa yli. Kirja kannustaa meitä näkemään itsemme omin silmin yli toisten asettamien odotusten.

NUPPU ROUHIAINEN
KUVA: WSOY

PAUL GRAVETT
SUOM. JUHANI TOLVANEN
Tove Jansson Kuvittaja
Otava 2023

Ruotsinkielinen, lesbo ja nainen. **Tove Jansson** kuului 1900-luvun Suomessa kolmeen

vähemmistöön, mutta se ei estänyt hänen nousuaan maailmankuuluksi kirjailijaksi ja kuvittajaksi.

Vaikka Tove Janssonista ja hänen taiteestaan on kirjoitettu liki kymmenen kirjaa, tänä vuonna ilmestynyt **Paul Gravettin** *Tove Jansson Kuvittaja* on tervetullut. Tähän asti ilmestyneet elämäkertakirjat ovat esitelleet hänet lähinnä kuvataiteilijana ja kirjailijana. Kuvitus on jäänyt varjoon.

Paul Gravett on englantilainen sarjakuvahistorioitsija, toimittaja ja näyttelykuraattori. Niinpä teos on monipuolinen, runsaasti kuvitettu tietopaketti, joka sisältää ennen näkemättömiäkin kuvia. Samalla kirja nostaa Tovesta esiin puolen, jota ei ole arvostettu tarpeeksi. Eikä Tove itsekään arvostanut piirtäjän lahjojaan, vaan halusi olla kuvataiteilija, vaikka oli jo 1940-luvulla Pohjoismaiden paras poliittinen pilapiirtäjä. Kuvitus-kirjassa onkin kattava katkaus Tove Janssonin piirroksista alkaen hänen ensimmäisestä, vuonna 1928 *Allas Krönika* -lehdessä julkaistusta sarjakuvasta *Mannerheimin paraati* päättyen myöhäiseen Omakuvaan, jossa jo näkyy käsien vapina. Väliin mahtuu satoja piirroksia: piloja, kirjankansia, freskoja, seinämaalauksia, elokuva- ja teatterijulisteita..., mutta ennen kaikkea muumeja. Myös suomennos on alansa taitajan, sarjakuvaneuvos **Juhani Tolvasen**.

Piirrosten ohella kirjassa kerrotaan Tove Janssonin elämästä. Hänhän syntyi Helsingissä elokuussa 1914 ja sai nimekseen Tove, norjaksi ”kaunis”. Isä oli kuvaveistäjä **Viktor Jansson**, äiti kuvittaja **Signe Hammarsten Jansson**. Tytär oppi boheemiltaan vanhemmiltaan, että taiteen tekeminen on yhtä luonnollista

kuin hengittäminen. Hän opiskeli ensin Tukholmassa Tekniska skolanissa, sitten Ateneumissa. Opintoja täydensivät matkat Pariisiin ja Italiaan.

Talvisodan syttyä Tove alkoi kirjoittaa satua muumipeikosta, mutta *Småtrollen och den stora översvämningen* (Muumit ja suuri tuhotulva) julkaistiin vasta syksyllä 1945 (suomeksi 1991). Vuotta myöhemmin ilmestyi *Kometjakten* (Muumipeikko ja Pyrstötähti) vastauksena Helsingin pommituksille ja Japanin atomipommi-iskuille. Kaikkiaan muumikirjoja on ilmestynyt 14, viimeisin *Den farliga resan* (Vaarallinen matka) vuonna 1977.

Muumien esikuvat löytyivät läheltä. Esimerkiksi pitkäkuonoinen, kärttyisä peikko Snork (Niisku) sai nimensä Toven ja hänen veljensä huussikeskusteluista, Muumipeikko taas Tukholman ajalta, jolloin Tovella oli tapana pihistellä öisin ruokaa. Vierottaakseen tytön tavasta eno kertoi muumipeikon asustelevan ruokakaapissa. Nuuskamuikkusen esikuvia ovat olleet Toven lisäksi veli **Lars** sekä ystävä ja rakastettu, vasemmistolainen intellektuelli **Atos Wirtanen**, Tofslanin ja Vifslanin eli Tiuhdin ja Viuhdin taas itse taiteilija ja teatteriohjaaja **Vivica Bandler**. Elämänkumppani **Tuulikki Pietilän** löytää Tuu-tikin takaa.

Vuonna 1953 brittiläinen Associated Newspapers -konserni pyysi Tove Janssonia piirtämään muumisarjakuvaa maailman suurimpaan iltapäivälehteen Evening Newsiin. Kaikkiaan lehdessä ilmestyi 21 tarinaa, joissa

1 584 strippiä. Sittenkin Muumipeikko ilmestyi 120 lehdessä 40 eri maassa ja sai miljoonia lukijoita. Markkinointia auttoivat oheistuotteet, haastattelut ja julkiset esiintymiset.

Muumien lisäksi Tove kirjoitti novelleja ja romaneja. Kirjahyllystäni löysin kaksi teosta: *Kesäkirjan* ja *Kuvanveistäjän tyttären*. Ja millaisia kirjoja! Jälkimmäisessä hän p

anee vanhempansa lentämään. Eikä vain heitä, vaan muitakin helsinkiläisiä. Presidentinkin.

Tove kuoli vuonna 2001 keuhkosyöpään ja haudattiin Hietaniemeen. Kolme vuotta sitten sisäministeri **Maria Ohisalo** ehdotti Tovel

MAIJA KAUPPINEN
KUVA: OTAVA

JOHANNA RUOHONEN *Naisten laji.* *Kirja jalkapallosta*

Kustantamo S&S 2022

Johanna Ruohosen *Naisten laji* -kirja auttaa näkemään tasa-arvotyössä vaaditun muutoksen mittakaavan. Tekijä huomauttaakin, ettei pahastu, jos joku hermostuu kirjan luettuaan.

Onko tasa-arvoisimmissa yhteiskunnissa myös naisten jalkapallo tasa-arvoisempaa? Vastaus on ei, sillä paremmat olosuhteet naisten harrastaa jalkapalloa ovat kehittyneet maissa, joissa naisten joukkueet on yhdistetty menes-

tyneiden miesten joukkueiden organisaatioihin. Tasa-arvoa ovat edistäneet myöskin feminismin toisen aallon myötä saavutetut muutokset lainsäädäntöön. Tällöin esimerkiksi USA:ssa valtion rahoitusta saavien yliopistoseurojen edellytettiin noudattavan avustusten käytössä tasa-arvoa.

Suomeen tasa-arvoa on tuotu ulkomailla olosuhteita näneiden toimesta, mutta myös Euroopan jalkapalloliiton Uefan kehotuksesta. Kirja kertoo myös tekohetkellä pieniltä tuntuneitten tekojen vaikutuksesta viimeisen viidenkymmenen vuoden kehitykseen, vaikkapa kun muutama pelaaja kieltäytyi jatkamasta sopimustaan, ellei naisille saada omia pukukoppeja.

Taidehistorioitsija ja jalkapallon harrastaja Johanna Ruohonen on kirjaa kirjoittaessaan kiertänyt Eurooppaa haastatellen neljääkymmentä ulkomailla ammattilaisena pelaavaa suomalaisnaista. Takavuosina ovat naiset saaneet kokea toiseuden uskomattoman monella tavalla. Kouluissa ei tunnettu tyttöjen jalkapalloa. Aluksi pelaajat saivat asuiksi seuroilta vanhoja miesten peliasuja. Naisten piti ne itse pestä ja huoltaa, miesten ei. Naisten valmentajille ja erotuomareille maksettiin pienempää palkkaa, koska ”miesten peli oli vaativampaa”. Naisten treeni- ja pelikentät olivat huonompia ja syrjäisempiä. Miesjoukkueet lensivät pelimatkoilla charterilla, naiset reittikoneilla.

Vuonna 1986 nainen sai ensimmäistä kertaa puheenvuoron Kansainvälisen jalkapalloliiton Fifan vallan ytimessä. Tällöin norjalainen **Ellen Wille** ehdotti naisten jalkapallon MM-kisojen järjestämistä sekä lajin ottamista olympialaisten ohjelmaan.

MM-kisat toteutuivat viisi vuotta myöhemmin, olympialaiset kymmenen. Nykyisin naiserotuomareita hyväksytään jo miesten arvopeleihin. Suomessa lasten harrastuksissa tytöt ja pojat harjoittelevat ja pelaavat osan harrastusajastaan yhdessä ja myös sekajoukkuein.

Ammattilaisjalkapalloilijoiden palkat eivät yleensä ole julkisia, mutta tiedetään, että keskimäärin Englannin Valioliigan naisten palkka oli vuonna 2018 suuruudeltaan yhden prosentin luokkaa liigan miesten palkoista. Samaan aikaan kun Venäjä hyökkäsi Ukraina

an, saivat USA:n naiset neuvoteltua samapalkkaisuuden miesjalkapalloilijoiden kanssa. Asian ratkettua samapalkkaisuusvaateen keulakuva **Megan Rapinoe** lähetti Fifalle terveisiä: te olette seuraava.

Teoksen kirjoittamista ovat tukeneet WSOY:n kirjallisuussäätiö, Suomen tietokirjailijat ry sekä Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta.

PIRKKO PIETILÄINEN
KUVA: KUSTANTAMO S&S

MARJALIISA HENTILÄ – SEPPÖ HENTILÄ

Tasavallan ensimmäiset

PRESIDENTTIPARI ESTER JA KAARLO JUHO STÅHLBERG 1919 – 1925

Siltala 2022

Kuinka ihmeessä Ester ja Kaarlo Juho Ståhlberg selvisivät yksityishenkilöinä elämänsä vaikeat vuodet 1920-luvun vaihteen

molemmin puolin? Avioliitto solmittiin 1920. Molempien puoliset olivat kuolleet lähimenneisyydessä. Lapset eivät toivottaneet Esteriä tervetulleeksi Ståhlbergien perheeseen.

Kuinka he selvisivät yhteiskunnallisina vastuunkantajina, kun poliittiset paineet vyöryivät ulko- ja kotimaasta? Maailmansodan jälkeinen Eurooppa, etenkin Neuvosto-Venäjä, kuohui. Suomi julistautui

itsenäiseksi valtioksi 1917. Sisällissota 1918 jakoi kansan kahtia. Oli suuret määrät apua tarvitsevia orpoja ja vankeja. Suomen kuninkaaksi valittu saksalainen prinssi ei ottanut kruunua vastaan. Eduskunta äänesti 1919 Suomelle valtiomuodon: tasavalta. Presidentinvaalissa Ståhlberg voitti valtionhoitajana toimineen Mannerheimin. Vaalitulos ei miellyttänyt Mannerheimin kannattajia, sen Ester ja K.J. Ståhlberg saivat tuntea vielä presidenttikauden jälkeenkin.

Tasavalta tarvitsi hallintonsa järjestämistä ja eduskunnalta uutta lainsäädäntöä: kunnallislait, oppivelvollisuuslaki jne. Euroopassa ei ollut tähän mallia. K.J. oli koulutukseltaan juristi ja poliittisesti liberaali nuorsuomalainen. Hänellä oli jo ura oikeustieteen professorina, valtion lainsäädännön virkamiehenä sekä eduskunnan puhemies. Kokeneen presidentin tuki

eduskunnan lainsäädäntötyölle oli varaukseton.

Ester toimi lastensuojelutyön organisaattorina ja kirjailijana. Sen lisäksi hän diplomaattisesti avusti presidenttiparin roolin muotoutumista nuorena tasavallassa.

Marjaliisa ja Seppo Hentilä päätyvät siihen, että Ester ja K.J. olivat ”hyvä tiimi”, joka teki saumatonta yhteistyötä Suomen ensimmäisen presidentti-instituution rakentajana. Tällekin työlle ei ollut valmiita malleja. Hentilät vertaavat Ståhlbergien tiimiä USA:n presidenttipariin, **Theodore ja Edith Rooseveltin** 1901–1909.

Lisäisin Ståhlbergien onnistumisen taustalle myös sen, että he molemmat olivat kasvaneet ja käyneet koulunsa Pohjois-Suomessa, Suomen tasavaltaisimmalla ja tasa-arvoisimmalla alueella, jossa ei ollut kartanoita, ei ylhäisiä eikä alhaisia. Naisten ja miesten työnjakokin oli jo yksin

olosuhteiden pakosta joustava.

Ja eiköhän ystävykset, Oulun ruotsalaisen tyttökoulun oppilaat, Ester Elfving (myöh. Ståhlberg) ja Hedvig Wåhlberg (myöh. Ståhlberg) jo kouluaikanaan ihailleet Oulun suomalaisen yksityislyseon komeaa, etevää oppilasta Kaarlo Juho Ståhlbergia, koulunsa toivoa ja kaunistusta.

Tasavallan ensimmäiset -kirjan selkeys ja monipuolisuus osoittaa, että myös kirjoittajat Marjaliisa ja Seppo Hentilä ovat ”hyvä tiimi.”

RIITTA MÄKELÄ
KUVA: SILTALA

Kuvassa Pirta Hulse, Kukka Lehmusvirta, Leena Löyttyniemi, Seija Sihvola. KUVA: JUKKA LEHMUSVIRTA

SUOMEN NAISYHDISTYS KATSOO ROHKEASTI ETEENPÄIN

Ensi vuoden 2024 helmikuussa 140 vuotta täyttävä Suomen Naisyhdistys toi julkisuuteen ensimmäisenä naisasiajärjestönä Suomessa naisten alistetun aseman. Vuonna 1884 perustetun yhdistyksen ensimmäinen puheenjohtaja oli **Eli-sabeth Löfgren-Lounasmaa**. Hänen seuraajansa **Aleksandra Gripenberg**, kirjailija ja kansanedustaja, tunnetaan myös kansainvälisen naisasialiikkeen uranuurtajana Suomen Naisten Kansallisliiton (nyk. Naisjärjestöjen Keskusliitto) perustajana ja ensimmäisenä puheenjohtajana. Työ naisten hyväksi näkyy edelleen säännöissä: Yhdistyksen tarkoitus on kehittää naisen henkistä ja sosiaalista vireyttä sekä parantaa hänen taloudellista ja yhteiskunnallista asemaansa.

Työ Naisyhdistyksen tarkoituksen toteuttamiseksi on haasteellista. Tarve naisten esiintulolle on edelleen ajankohtaista glo-

baalissa ja nopeasti muuttuvassa digitalisoituvassa maailmassa. Mukanaolo perustajajäsenenä Naisjärjestöjen Keskusliitossa vahvistaa yhdistyksen päämäärin toteutumista ja naisverkostoitumisen hyödyntämistä.

Yhdistys tukee edelleen vastuun ja välittämisen kasvukulttuuria Vanhemmuuden valalla – sopimuksella, joka sitouttaa vanhemmat yhdessä huolehti-maan lapsestaan, vaikka ulkoiset olot vanhempien elämässä muuttuisivatkin. Usealle kielelle käännettyä Vanhemmuuden valaa on jaettu maamme neuvoloihin ja erilaisissa tapahtumissa. Suomen Naisyhdistys uskoo, että huomisen hyvinvointi syntyy tämän päivän teoista keskinäisen auttamisen ja ymmärryksen voimalla.

Jenny ja Antti Wihurin rahaston vuosijuhlissa 2023 viivytettiin hetki myös naisasian parissa.

– Naisasian ajaminen on yhä ajankohtaista – uudet yhteis-

kunnalliset ilmiöt, kuten digitaalinen väkivalta, tarvitsevat aktiivisia torjuntatoimia, kertoo **Pirta Hulse**, Suomen Naisyhdistyksen sihteeri.

– Naisasia on aina tuore ja sitä on tuettava ja vahvistettava. Vaikka elämme tasa-arvoisessa yhteiskunnassa, naisiin kohdistuvaa laiminlyöntiä esiintyy edelleen liian paljon, muistuttaa **Leena Löyttyniemi**, yhdistyksen puheenjohtaja vuosina 1988–2006.

– Naistahto on perusvoimaa, joka ohjaa uskaltamaan ja ylittämään rajoja. Jokainen esikuvanainen on lahja työallemme, lisää **Seija Sihvola**, yhdistyksen puheenjohtaja 2010–2015.

– Yhdistykseemme on tullut monia nuoria jäseniä. Iloitsemme heistä suuresti, annamme heille täyden tukemme ja katsoimme valoisasti tulevaisuuteen, toteaa **Kukka Lehmusvirta**, nykyinen puheenjohtaja vuodesta 2016.

Opetusneuvos Hilja Vilkkemaan Stipendisäätiö rs

Vilkkemaan Säätiön onnittel- ja suruadresseja voit tilata oman yhdistyksesi kautta.

Suomalainen
Naisliitto

VUODESTA 1907

*”Kaikkea muuta, kunhan ei vaan nukkuvaa,
puolikuollutta elämää!”*

Minna Canth

LIITY AKTIIVISEEN JOUKKOOMME!

Valittavanasi on kuusi vireää jäsenyhdistystä:
Helsinki, Hämeenlinna, Jyväskylä, Oulu, Tornio ja Vaasa.

Edistämme naisten asemaa, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

TARJOAMME

osallisuutta · yhteisöllisyyden iloa ja voimaa · mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa · laajan naisverkoston · seminaareja, kiinnostavia tapahtumia ja virkistäviä jäseniltoja · jäsenlehden Minnan

Tervetuloa mukaan!

OTA YHTEYTTÄ:
toimisto@suomalainennaisliitto.fi

Suomalainen Naisliitto · Aurorankantu 17 A 11 · 00100 Helsinki

www.suomalainennaisliitto.fi

SUOMALAINEN NAISLIITTO

Puheenjohtaja

EVA TERVONEN
eva.tervonen
@suomalainennaisliitto.fi

Puheenjohtaja

1.1.2024 alkaen
NUPPU ROUHIAINEN
nuppu.rouhiainen
@outlook.com

Jäsenyhdistykset ja niiden puheenjohtajat:

Helsingin yhdistys
PIRJO JULIN
pirjo.julin@elisanet.fi

Hämeenlinnan yhdistys
RITVA KARINSALO
karinsalo.ritva
@gmail.com

Jyväskylän osasto
TUULA RIIPINEN
tuula.riipinen12
@gmail.com

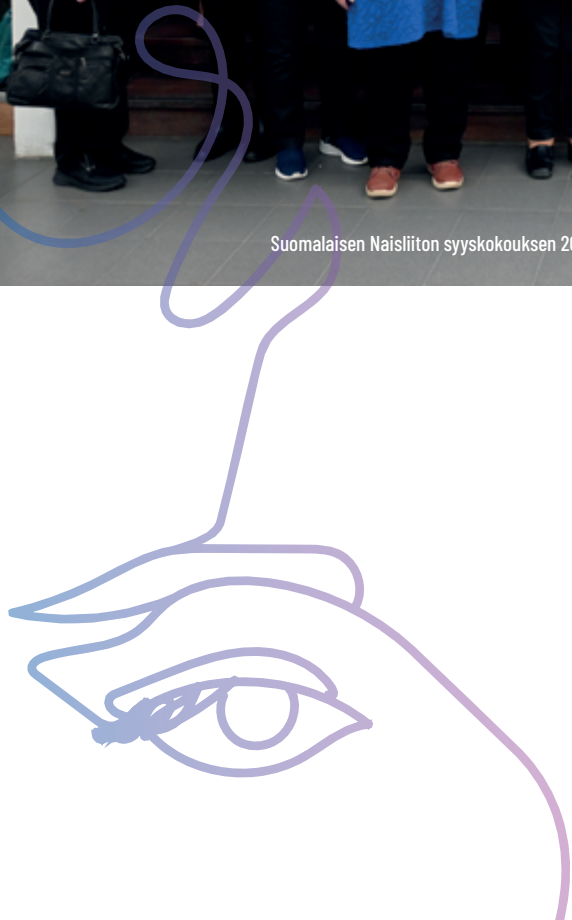
Oulun osasto
TIINA TERVASKANTO-MÄENTAUSTA
tiina.tervaskanto
@gmail.com

Tornion yhdistys
MARJA-RIITTA TERVAHAUTA
marja-riitta.tervahauta
@pp.inet.fi

Vaasan Suomalainen Naisklubi
MARJATTA BJÖRKNÄS
marjatta.bjorknas
@gmail.com

Suomalaisen Naisliiton syyskokouksen 2023 osallistujia Vaasassa. KUVA: HANS BJÖRKNÄS

Suomalainen
Naisliitto

NAISTEN ÄÄNI

**Ku
ltti**
Kulttuurin, elämäntapojen ja arvosten keskus